

**VILKÅRENE FOR TILSTÅELES DOM I
STRAFFEPROSESSLOVEN § 248**

- særlig vilkåret om ”uforbeholden tilståelse”

Kandidatnummer: 165297

Leveringsfrist: 02-06-09

Veileder: Stein Husby

Antall ord: 14.996

Dato: 01-06-09

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 Presentasjon av tema	4
1.2 Begrepsavklaring	4
2. Historikk og rettskildebildet	5
2.1 Innledning	5
2.2 Før straffeprosessloven 1887	5
2.3 Straffeprosessloven 1887	6
2.4 Nåværende bestemmelse	6
2.5 Historikkens betydning for rettskildene	6
3. Legislative hensyn	8
3.1 Innledning	8
3.2 Kort om behandlingsmåten i tilståelsessaker	8
3.3 Samfunnsmessige hensyn	9
3.4 Hensynet til siktede	10
3.5 Hensynet til fornærmede	10
3.6 Oppsummering	11
4. Vilkårene for tilståelsesdom i straffeprosessloven § 248	12
4.1 Innledning	12
4.2 De generelle vilkårene i § 248 første ledd	12
4.2.1 Begjæring fra påtalemyndigheten	12
4.2.2 Siktedes samtykke	13
4.2.3 Betenkelighetsbegrensningen	15
4.2.4 Frifinnelse	16
4.3 Vilkårene i § 248 første ledd bokstav a)	17
4.3.1 Maksimalstraffsbegrensningen	17
4.3.2 Innen retten	17
4.3.3 Tilståelsen må styrkes av de øvrige opplysninger	19
4.4 Uforbeholden tilståelse	20
4.4.1 Innledning	20
4.4.2 Skyldspørsmålet	24
4.4.2.1 Innledning	24
4.4.2.2 Straffebud	24
4.4.2.3 Objektive straffrihetsgrunner og lignende	27
4.4.2.4 Subjektiv skyld	30
4.4.2.5 Tilregnelighet	30
4.4.3 Straffespørsmålet	31
4.4.3.1 Innledning	31

4.4.3.2 Forhold som ikke angår det aktuelle lovbruddet	31
4.4.3.3 Forhold som angår det aktuelle lovbruddet	32
4.4.3.4 Typiske forhold hvor en finner motstrid	33
4.4.4 Oppsummering	35
4.5 Vilkårene i § 248 første ledd bokstav b) og c)	36
4.5.1 Felles vilkår for bokstavene b) og c)	36
4.5.2 Bokstav b)	37
4.5.3 Bokstav c)	38
4.6 § 248 annet til femte ledd	38
5. <u>Avslutning</u>	41
6. <u>Litteraturliste</u>	42
7. <u>Vedlegg</u>	48
a. Straffeprosessloven § 248	48
b. Straffeprosessloven 1887 § 283	49

1. Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Dersom siktede tilstår, eller i visse tilfeller aksepterer straffeskyld for, den straffbare handling han er anklaget for, angir Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr.25 (straffeprosessloven, strpl.) to alternative fremgangsmåter for førsteinstansbehandling. Den ene er hovedforhandling, som er fremgangsmåten også i saker hvor siktede ikke tilstår. Den andre fremgangsmåten angir en forenklet saksbehandling uten tiltalebeslutning og hovedforhandling. Denne rettergangsmåten kalles tilståelsesdom, og vilkårene følger av strpl. § 248.

Tema for oppgaven er de vilkårene strpl. § 248 fastsetter for at en sak skal kunne avgjøres ved tilståelsesdom, med særlig vekt på det avgjørende vilkåret om "uforbeholden tilståelse". Dette vilkåret er særlig viktig da det er en skjønnsmessig standard som skal sikre at grunnlaget for domfellelse er korrekt.

1.2 Begrepsavklaring

Tilståelsesdom er navnet på en forenklet rettergangsmåte i første instans, og denne fremgangsmåten kalles også summarisk behandling eller summarisk pådømmelse. Jeg vil i en viss grad bruke uttrykkene tilståelsesdom og summarisk behandling/pådømmelse om hverandre. Jeg prøver imidlertid å forbeholde uttrykket summarisk pådømmelse til situasjoner hvor fokus er på den forenklete behandlingsmåte heller enn tilståelsens bevisverdi.

Når jeg benytter uttrykkene tilståelsesdom, tilståelsessak, summarisk behandling eller summarisk pådømmelse, sikter jeg utelukkende til den strafferettslige fremgangsmåte strpl. § 248 viser til. En straffesak hvor det foreligger en uforbeholden tilståelse kan imidlertid også behandles ved hovedforhandling, for eksempel dersom vilkårene i strpl. § 248 ikke er oppfylt.

Jeg benytter dessuten det eldre uttrykket dom i forhørsrett dersom jeg siterer eller omtaler en sak, uttalelse eller bestemmelse gitt før overgangen til uttrykket tilståelsesdom i 2003. Eldre dommer og teori vil videre vise til § 283 i Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager av 1. juli 1887 nr.5 (straffeprosessloven 1887), som var bestemmelsen om tilståelsesdom frem til 1986. Også uttrykkene dom i forhørsrett og summarisk pådømmelse vil bli benyttet om hverandre.

Saker for tingretten som ikke behandles etter strpl. § 248, vil i denne oppgaven kalles meddomssaker eller hovedforhandlingssaker, eller en variasjon av disse begrepene, for eksempel sak med hovedforhandling.

Dersom det henvises til § 248 uten at loven spesifiseres først vil det alltid være en henvisning til bestemmelsen om tilståelsesdom i straffeprosessloven § 248.

Vedlagt er teksten til straffeprosessloven § 248 (vedlegg a), og straffeprosessloven 1887 § 283 (vedlegg b).

2. Historikk og rettskildebildet

2.1 Innledning

Dagens straffeprosesslov trådte i kraft den 1. januar 1986. Den erstattet da straffeprosessloven 1887, som var loven som først skilte straffe- og sivilprosesslovgivningen fra hverandre. Noen fellesbestemmelser finnes imidlertid fremdeles i Lov om domstolene av 13. august 1915 nr.5 (domstolloven, dl.), som for eksempel habilitetsregler for dommere i kapittel 6 og regler om avholdelse av rettsmøter i kapittel 7.

2.2 Før straffeprosessloven 1887

Før straffeprosessloven 1887 var det felles prosessregler for straffesaker og sivile saker¹, slik det enda er i for eksempel Sverige og Danmark, jf. NOU-2001-32 s. 638. Noen bestemmelse som tilsvarte dagens § 248 om tilståelsesdom fantes ikke, og det fantes heller ikke noen bestemmelse tilsvarende § 59, 2.ledd i Almindelig borgerlig Straffelov av 22. mai 1902 nr.10 (straffeloven, strl.) om muligheten for strafferabatt for en siktet som avgir en “uforbeholden tilståelse”.

Tilståelsens bevismessige verdi var allikevel under inkvisisjonsprosessen så stor at den kunne danne eneste grunnlag for domfellelse, og en tilståelse ble derfor kalt confessio regina probationum, eller ”bevisets dronning” på norsk, jf. Kjerschow 1933 s. 2. Man kan kalle denne fremgangsmåten en form for summarisk pådømmelse, og en forløper til den forenklete prosess vi nå kaller tilståelsesdom.

Dette ga imidlertid det noe uheldige utslag at NL 1-15-1 fastslo at man ikke kunne gå tilbake på, eller motbevise, en tilståelse avgitt innen retten – tilståelsens bevisende evne var ubetinget, jf. Kjerschow 1933 s. 2.

En erkjennelse av at tilståelser ikke alltid er sanne førte imidlertid i 1751² til innføringen av en regel om at tilståelsens riktighet måtte støttes av selvstendig oppdrevne opplysninger før siktedes forklaring kunne danne grunnlag for domfellelse, jf. Kjerschow 1933 s. 2. Den tankegangen ble lovfastsatt i Lov av 6. september 1845³, hvoretter det var en betingelse for summarisk pådømmelse av tilståelsessaker at tilståelsen “bestyrkes ved de avhørte deponenters forklaringer eller der iallefall ikke er grunn til at dra dens riktighet i tvil”, jf. Kjerschow 1933 s. 3. Siktedes rettssikkerhet ble med dette ivaretatt bedre på bekostning av domstolens effektivitet, noe som viser en utvikling i retning av dagens bestemmelse om tilståelsesdom.

---

¹ Blant annet i Kong Christian Den Femtes Norske Lov av 15. april 1687 (Norske Lov, NL).

² Forordning av 21. mai 1751 “hvad der ved delinkventsakers drift og utførsel bør iakttages” § 2.

³ ”angaaende forandringer i den kriminelle rettspleie” § 1.

2.3 Straffeprosessloven 1887

Etter straffeprosessloven 1887 § 283, 1.ledd kunne en siktet som hadde avgitt en “uforbeholden tilstaaelse, hvis rigtighet bestyrkes ved de øvrige foreliggende opplysninger” på nærmere vilkår få sin sak avgjort ved summarisk behandling uten tiltalebeslutning og hovedforhandling. Bestemmelsen var plassert under kapittelet om “Den retslige Forundersøgelse”, like foran kapittelet om “Tiltalebeslutningen”. På denne måten synliggjorde lovens oppbygning at forhørsrettsbehandling ikke var å anse som en hovedforhandling, og at reglene for hovedforhandlingen dermed ikke fikk anvendelse, jf. Matningsdal 1983 s. 95.

2.4 Nåværende bestemmelse

Etter dagens straffeprosesslov er § 248 om tilståelsesdom plassert under kapittelet om etterforskningen, like foran kapittelet om tiltalebeslutning. Lovens oppbygning skiller dermed fremdeles mellom tingrettens behandling av tilståelsessaker og hovedforhandlingssaker.

Selv om dagens § 248 er kraftig omredigert fra bestemmelsen om dom i forhørsrett etter straffeprosessloven 1887, er mange av vilkårene de samme. Matningsdal (1983 s. 94-95) fastslo i 1983 at “[d]en nye loven medfører ... små endringer sammenlignet med gjeldende rett ... [o]g mht. grunnvilkåret – uforbeholden tilståelse – medfører ikke loven noen endring”.

De største nyskapningene i bestemmelsen er at kravet om uforbeholden tilståelse er lempet for saker om promillekjøring og kjøring uten førerkort, se punkt 4.5. Den 1. januar 2003⁴ ble det dessuten foretatt noen navneendringer i bestemmelsen, idet betegnelsen på den rettslige instans som pådømmer tilståelsessaker ble endret fra forhørsretten til tingretten, og betegnelsen på den summariske rettergangsordningen ble endret fra dom i forhørsrett til tilståelsesdom. Endringen var av rent teknisk art, og medførte “ingen realitetsendringer i bestemmelsen”, jf. Ot.prp.nr.65 (2001-2002) s. 20.

2.5 Historikkens betydning for rettskildene

Ordlyden i § 248 er relativt ny, og under stadig språklig og materiell endring. Relevante forarbeidsuttalelser finnes i forbindelse med nylige endringer i bestemmelsen, men ettersom de sentrale begrepet ble innført ved straffeprosessloven 1887 er forarbeidene til disse vilkårene lite opplysende for de finere nyanser i dagens rettsstilstand. Ettersom mange av de sentrale vilkårene i § 248 er videreføringer av eldre rett, vil imidlertid store deler av rettspraksis fra straffeprosessloven 1887 fremdeles være retningsgivende for gjeldende rett.

I tillegg til lovens ordlyd må påtalemyndigheten følge Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten av 28. juni 1985 nr.1679 (påtaleinstruksen). Påtaleinstruksen inneholder både interne retningslinjer og delegert lovgivningsmyndighet, jf. Matningsdal 2002. De av

---

⁴ Ved endringslov av 30. august 2002 nr.67.

bestemmelsene i påtaleinstruksen som er interne retningslinjer kan ikke påberopes som opphevelsesgrunn.

3. Legislative hensyn

3.1 Innledning

Ifølge undersøkelser av Domstoladministrasjonen i 2004 og 2007⁵ ble 41–47 % av saker fremmet for tingretten i perioden 2000-2006 behandlet som tilståelsessak. Det er imidlertid store geografiske forskjeller. I Sør-Trøndelag politidistrikt var andelen tilståelsessaker i samme periode oppe i 63 %, mens den i Oslo politidistrikt var nede i 29 %, jf. NOU-2006-10 s. 162. Det høye antall saker som behandles summarisk kan medføre at de involverte anser tilståelsesdom som en likestilt fremgangsmåte med hovedforhandling, og det er derfor viktig å understreke at den summariske fremgangsmåte er et avvik fra lovens ordinære behandlingsmåte, jf. Andenæs 1963 s. 85.

3.2 Kort om behandlingsmåten i tilståelsessaker

For tilståelsessaker utformer man ikke tiltalebeslutning⁶. Pådømmelsen skjer på bakgrunn av en siktelse, som oversendes retten sammen med sakens dokumenter og begjæring om pådømmelse. Oversendelsen gir mistenkte status som siktet dersom han ikke allerede har det, jf. strpl. § 82, 1.ledd. Tidligere ble siktelsen kun plassert på omslagsarket, men etter riksadvokatens krav i rundskriv av 5. april 1983 kommer den nå til uttrykk i et eget dokument. En siktelse skiller seg ikke nevneverdig fra en tiltalebeslutning ut over at reglene for forkynnelse og domstolsangivelse er noe forskjellige. For mer om siktelsens innhold, se Matningsdal 2007 s. 253.

Tilståelsessaker pådømmes av en fagdommer uten meddommere, jf. dl. § 21, 2.ledd jf. strpl. § 276, 1.ledd, og hovedregelen er at siktede ikke har forsvarer, jf. strpl. § 99. Aktor møter kun dersom det foreligger ”særlig grunn” til dette, for eksempel dersom sakens faktum er særlig omfattende eller komplisert, jf. påtaleinstruksen § 15-4, 2.ledd, 2.punktum. Aktor møter dermed ofte ikke selv om siktede har forsvarer. Møtere reglene i strpl. § 76 gjelder ikke, og polititjenestemenn kan derfor representere aktoratet. Etter påtaleinstruksen § 15-4, 3.ledd, 3.punktum bør dette imidlertid ikke skje dersom siktede har forsvarer eller risikerer ubetinget fengselsstraff.

Dersom hverken aktor eller forsvarer møter, skal det være et rettsvitne til stede, jf. dl. § 31, 1.punktum jf. dl. §§ 101-104. Rettsvitnet er en rettssikkerhetsgaranti for siktede og en tillitsvekkende ordning for allmennheten, da det sikrer en tredjepersons tilstedeværelse under forhandlingene.

Det er ikke adgang til vitneførsel omkring skyldspørsmålet. Selv om det ikke er vanlig, er det imidlertid adgang til vitneførsel omkring straffespørsmålet, se Rt-1969-149. Grunnlaget

---

⁵ Gjengitt i rapportene “Tilståelsesrabatt feb 07” s. 6-7 og ”DAs rapportserie 2-04 Tilståelsesrabatt” s.10-11.

⁶ Det er imidlertid ingenting i veien for at tilståelsesdom kan begjæres og avsies etter at tiltalebeslutning er utformet, jf. Andenæs 2009 s. 447.

for dommen er hovedsaklig sakens dokumenter, jf. Andenæs 2009 s. 438. Bevisførselen er derfor, med unntak av siktedes tilståelse, middelbar og skriftlig.

Dommen skrives normalt umiddelbart mens siktede venter på gangen, jf. Langbach 2007 s. 454. Det er imidlertid ikke noe i veien for at dommen kan avsies i et eget rettsmøte, så sant siktede stevnes til dette, jf. Rt-1961-888. Dommen bør imidlertid avsies av samme person som mottok tilståelsen, jf. Rt-1961-888⁷.

Retten kan dessuten settes med dommerfullmektig i alle tilståelsessaker, da Høyesterett i Rt-2007-1040 fastslo at seks-års regelen for dommerfullmektiger i strpl. § 276, 4.ledd, 1.punktum ikke gjelder ved tilståelsessaker.

3.3 Samfunnsmessige hensyn

Samfunnet sparer betydelige ressurser på å avgjøre saker summarisk. Ikke bare domstolene, men også ”politi og påtalemyndighet sparer betydelige ressurser på å avgjøre saker ved den forenklete behandling som bruk av tilståelsesdom representerer”, jf. Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 81.

Påtalemyndigheten sparer tid og ressurser ved at den, i motsetning til ved hovedforhandling, normalt ikke møter ved tilståelsessaker, jf. Matningsdal 1983 s. 98.

Retten sparer tid ved at gjennomsnittlig saksbehandlingstid for tilståelsessaker er betydelig kortere enn ved hovedforhandling, henholdsvis 0,5 måneder og 2,6 måneder, jf. Domstoladministrasjonens halvårsstatistikk for 2008, tabell 1 s. 2. Det er dessuten lettere å innpasse tilståelsessaker i rettens berammelsesprogram da behandlingstiden er kort, og man ofte ikke behøver å konferere med aktor og forsvarer om berammelsestidspunktet.

Retten sparer videre ressurser på at det ikke deltar domsmenn eller vitner i tilståelsessaker, jf. Matningsdal 1983 s. 98, og ved at det sjelden er en forsvarer som må kompenseres.

En vesentlig kortere behandlingstid er også viktig av hensynet til allmennhetens tillit til domstolsprosessen. Politiets og påtalemyndighetens ressurser frigjøres dessuten til å jobbe med andre saker, slik at saksbehandlingstiden kan reduseres også for hovedforhandlingssaker, jf. NOU-2006-10 s. 261. Den summariske prosessordning bidrar dermed til å holde Norge innenfor de krav European convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, Roma 4. november 1950 (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen 1950, EMK⁸) artikkel 6 nr.1 stiller til avgjørelse av anklager “innen rimelig tid”.

Det er dessuten mulig at noen flere saker oppklares som resultat av tilståelser i tilfeller hvor saker ellers hadde måttet henlegges på bevisets stilling.

---

⁷ Salomonsen (1925 s. 325) for motsatt synspunkt.

⁸ Gjort til norsk lov ved Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr.30 (menneskerettsloven, mnskl.) § 2

3.4 Hensynet til siktede

Også for siktede kan det være en fordel at saken avgjøres raskere enn ved hovedforhandling. Saksomkostningene er dessuten vanligvis meget lave eller ikke-eksisterende, og tilståelsessaker får normalt mindre publisitet selv om offentlighetsreglene er de samme som for hovedforhandlingssaker, jf. dl. § 124, 2.ledd om møteoffentlighet, § 129, 1.ledd om referatadgang⁹, og § 28 om dokumentinnsyn etter avsluttet behandling.

Selv om bestemmelsen også gjelder for hovedforhandlingssaker, vil det normalt også være fordelaktig for siktede at han etter strl. § 59, 2.ledd¹⁰ kan oppnå strafferabatt dersom han avgir en uforbeholden tilståelse.

Ettersom siktede sjelden har forsvarer, kan han imidlertid få problemer med å forstå hva den summariske prosessordningen betyr for hans rettsstilling.

Selv om siktede gjøres oppmerksom på påtalemyndighetens straffeforslag og gis anledning til å uttale seg om dette, vil han for eksempel sjelden ha noen forutsetning for å vite om straffeforslaget er fordelaktig eller ikke. Han vil normalt heller ikke være klar over at han, i likhet med påtalemyndigheten, har rett til å føre vitner i forbindelse med straffutmålingen, jf. Rt-1969-149.

Siktede vil dessuten sjelden ha forutsetninger for å avgjøre om han bør anke på grunn av saksbehandlingsfeil eller streng straffutmåling. Disse problemene kan imidlertid i stor utstrekning avhjelpes ved at dommeren tar seg tid til å forklare prosessen og straffutmålingsmomentene for siktede.

3.5 Hensynet til fornærmede

Det finnes fordeler ved tilståelsesbehandling også for fornærmede, som for eksempel slipper belastningen ved å avgi vitneforklaring, jf. Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 81, og unngår den offentlighet som en hovedforhandlingssak kan medføre. Tilståelsen kan dessuten klargjøre ansvargrunnlaget for et erstatningskrav, og en ansvarserkjennelse fra siktede kan ha stor mental betydning for fornærmede, særlig i sedelighets- og mishandlingssaker, jf. NOU-2006-10 s. 161. Rask beramning og kort saksbehandlingstid gjør videre at fornærmede raskere kan bli ferdig med saken.

Dersom fornærmede ønsker å delta i rettergangsprosessen vil han imidlertid normalt ikke ha interesse i at saken behandles som tilståelsessak. Med mindre fornærmede har bistandsadvokat er nemlig hans rettigheter ikke større enn allmennhetens, altså at han kun har rett til informasjon om tid og sted for berammede rettsmøter og tilstedeværelse på disse, jf. dl. §§ 122, 2.ledd og 124, 1.ledd.

---

⁹ Innført ved endringslov av 4. juni 1999 nr.37.

¹⁰ Tilføyd ved endringslov av 2. mars 2001 nr.7

En fornærmet med bistandsadvokat kan imidlertid klage over siktelsens innhold etter strpl. § 59a, 3.ledd.

En fornærmet som har inngitt anmeldelse har dessuten krav på underretning om henleggelse av hele eller deler av de anmeldte forhold, jf. påtaleinstruksen § 17-2, 1.ledd, bokstav b, og har klagerett over henleggelsesvedtaket etter strpl. § 59a. Klageretten gjelder imidlertid ikke subsumsjonsendringer innen det samme straffbare forhold, jf. Riksadvokatens brev av 30. desember 2003 til statsadvokatene.

Det er ikke lovfestet, men "fornærmedes interesser skal tas i betraktning i vurderingen av om en sak bør behandles som tilståelsesak", jf. Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 81. Dersom fornærmede har særlig behov for en mer aktiv deltagelse i saken, bør den altså ikke behandles etter § 248.

3.6 Oppsummering

Summarisk pådømmelse anses forsvarlig fordi "vilkårene for tilståelsesdom skal sikre at sakene som pådømmes ikke volder bevismessig tvil. Det er da ikke nødvendig å kreve den samme betryggende behandling som når skyldspørsmålet er omtvistet", jf. NOU-2003-15, punkt 5.5.5.

Ettersom det er vilkårene i § 248 som ivaretar siktedes rettssikkerhetshensyn er det viktig at fordelene ved den summariske behandlingsmåte ikke frister dommere til å tøyne vilkårene for for å få flest mulig saker avgjort på denne måten, jf. Matningsdal 2007 s. 252. Uten de begrensningene vilkårene i § 248 fastsetter, vil den summariske prosessen nemlig kunne bli rettssikkerhetsmessig uforsvarlig, og et problem i forhold til "fair trial"-prinsippet i EMK artikkel 6, nr.1.

4. Vilkårene for tilståelsesdom i straffeprosessloven § 248

4.1 Innledning

Strpl. § 248, 1.ledd angir de materielle vilkårene for adgangen til summarisk domsavsigelse. Først angis de generelle vilkår som må være oppfylt i enhver sak, og så tre alternative vilkårssett i bokstavene a)-c), hvorav ett må være oppfylt for at saken skal kunne pådømmes som tilståelsesdom.

De generelle vilkårene fastsetter at tilståelsesdom kun kan avsies "[e]tter begjæring fra påtalemyndigheten og med siktedes samtykke ... når retten ikke finner det betenkelig".

I bokstav a) følger det sentrale kravet om uforbeholden tilståelse, da det fastslår at straffbare handlinger "som ikke kan medføre fengsel i mer enn 10 år" kan pådømmes som tilståelses sak dersom "siktete innen retten har gitt en uforbeholden tilståelse som styrkes av de øvrige opplysninger".

I bokstavene b) og c) følger to unntak fra kravet om uforbeholden tilståelse. Dette gjelder for henholdsvis promillekjøring og kjøring uten førerkort, og for disse sakstypene er det tilstrekkelig at "siktete innen retten erklærer seg skyldig etter siktelsen".

2.ledd-5.ledd angir prosessuelle regler for avsigelse av tilståelsesdom.

4.2 De generelle vilkårene i § 248 første ledd

4.2.1 Begjæring fra påtalemyndigheten

I motsetning til under straffeprosessloven 1887 er det nå et krav at påtalemyndigheten begjærer avsigelse av tilståelsesdom for at retten skal kunne pådømme saken etter § 248. Dette betyr at anklageprinsippet – som skal sikre domstolenes uavhengighet og nøytralitet – også gjelder ved tilståelsesdom, jf. Matningsdal 2007 s. 266, og at rettens pådømmelseskompetanse opphører dersom pådømmelsesbegjæringen trekkes, jf. strpl. § 63.

Pådømmelsesbegjæring skjer normalt samtidig ved at saken oversendes tingretten, jf. Ot.prp.nr.35 (1978-1979) s. 193. I juridisk litteratur er det stilt visse materielle krav til begjæringens utforming. Hov (2007 s.338) mener for eksempel at strpl. § 252, 2.ledd, som direkte regulerer tiltalebeslutninger, også bør få anvendelse for begjæring om tilståelsesdom. Dersom det fremgår av den aktuelle straffebestemmelse at påtalen ikke er ubetinget offentlig, jf. strl. § 77, bør det altså fremgå av begjæringen at vilkårene for offentlig påtale er oppfylt. Dersom påtalekompetansen avhenger av at allmenne hensyn foreligger, har imidlertid Høyesterett fastslått at utferdigelse av siktelse eller tiltalebeslutning i seg selv er bevis for at vilkåret om allmenne hensyn er vurdert, jf. Rt-1980-1263.

Manglende pådømmelsesbegjæring er en absolutt opphevelsesgrunn, jf. strpl. § 343, 2.ledd, nr.1.

At det er "påtalemyndigheten" som må begjære tilståelsesdom innebærer at den som fremsetter begjæringen må ha påtalekompetanse, sml. strpl. § 63. Påtalekompetansen for tilståelsesdom korresponderer med det som gjelder ved utferdigelsen av tiltalebeslutning, jf. Matningsdal 2007 s. 266, noe som reguleres av strpl. § 67, 2.ledd jf. 3.ledd. Det er en absolutt opphevelsesgrunn at en sak er pådømt etter begjæring av en person uten påtalekompetanse, jf. strpl. § 343, 2.ledd, nr.2.

Påtaleinstruksens kompetanseregler for begjæring av tilståelsesdom i § 21-1, som avviker noe fra straffeprosesslovens bestemmelser ved at noen saker må forelegges en overordnet påtalemyndighet, er interne instruksjoner som ikke kan føre til opphevelse, jf. Matningsdal 2007 s. 266. I Rt-1977-571 hadde påtale blitt begjært i samsvar med straffeprosessloven, men i strid med påtaleinstruksen. Høyesterett påpekte da at reglene i påtaleinstruksen ikke var av en slik art at de kunne føre til opphevelse av forhørsrettsdommen.

4.2.2 Siktetes samtykke

For at ingen skal presses til å få sin sak avgjort ved forenklet behandlingsmåte dersom de mener resultatet kan bli mer fordelaktig ved hovedforhandling, er det et vilkår at siktede samtykker til summarisk behandling. Et manglende samtykke innebærer at saken må gå med hovedforhandling selv om siktede har avgitt en uforbeholden tilståelse.

At en sak pådømmes uten nødvendig samtykke er en rettergangsfeil som tillegges ubetinget virkning etter § 343, 2.ledd, nr.4, jf. Rt-1977-431. "Heller ikke kan [en] etterfølgende vedtagelse av dommen avhjelpe denne mangel", jf. Rt-1956-295 på side 296. Siktede må dessuten være informert om alle konsekvenser ved samtykket.

Samtykket må gjelde alle de straffbare forhold som skal avgjøres, jf. Rt-1960-1358. Dersom dette ikke er tilfellet, kan dom avsies for de forhold samtykket omfatter så sant forholdene med og uten samtykke naturlig kan adskilles. Ifølge Bjerke/Kirkerud (2001 s. 897) bør dette imidlertid ikke skje da de resterende forhold må avgjøres som etterskuddsdom ved hovedforhandling. Et delvis samtykke er dessuten et forhold som kan influere betenkelighetsvurderingen, jf. Bjerke/Keiserud 2001 s. 897.

Samtykket må forligge ved sakens pådømmelse, nærmere bestemt når "retten har paabegynt domsavsigelsen", jf. Rt-1929-367 på side 368. Uttalelsen i Rt-1999-243 på side 245 om at samtykket "må foreligge når forhørsretten tar saken opp til doms" kan tyde på et tidligere tidspunkt, men ut fra den juridiske litteratur Høyesterett viser til¹¹, beror formuleringen sannsynligvis på en upresisitet. Før domsavsigelsen kan samtykket trekkes, med den virkning at tilståelsesdom ikke kan avsies "uansett hvor lite troverdig retten finner siktetes nye forklaring", jf. Andenæs 2009 s. 444.

Dersom siktede er umyndig eller sinnssyk vil ofte vergen(e) måtte samtykke til summarisk behandling.

---

¹¹ Bjerke/Keiserud's 2. utgave fra 1996 s. 675, som viser til domsavsigelsestidspunktet.

Dersom siktede er *mindreårig* etter Lov om vergemål for umyndige av 22. april 1927 nr.3 (vergemålsloven, vgml.) § 1, 2.ledd, vil vergen(e)¹² ha partsrettigheter sammen med den mindreårige, jf. strpl. § 83, 1.punktum. Ettersom ordlyden i § 248 fastsetter at siktede selv må samtykke, jf. Rt-1957-968, må både siktede selv og hans verge(r) samtykke til summarisk behandling, se Andenæs 2009 s. 63.

En *umyndiggjort* siktet har selv fulle partsrettigheter med mindre han er sinnssyk, og vergen trenger derfor ikke å samtykke etter § 248, jf. Rt-1976-1199.

En siktet som er psykotisk, bevisstløs eller høygradig psykisk utviklingshemmet etter strl. § 44 enten har, eller vil få oppnevnt¹³, verge. Begge har da partsrettigheter, jf. strpl. § 84, 1.ledd, og begge må samtykke til summarisk pådømmelse.

Vergenes samtykke innhentes normalt før saken oversendes retten, jf. Bjerke/Keiserud 2001 s. 897, Det er allikevel et krav at samtlige verger stevnes på lovlig vis, jf. vgml. §4, 2.ledd. Vergene behøver imidlertid ikke møte i retten, og det kan ikke tolkes som et samtykke til summarisk pådømmelse at vergen ikke møter, jf. Rt-1977-431.

Dersom samtykke ikke er forhåndsinnhentet, og kun en av to verger er tilgjengelig for samtykke, vil dennes samtykke være tilstrekkelig for pådømmelse med mindre det foreligger opplysninger som tilsier at denne vergen ikke har kompetanse til å binde den andre vergen, eller at den andre vergen ikke er lovlig varslet om saken, jf. vgml. § 4, 2.ledd. Også vergen(e)s samtykke må omfatte alle forhold som skal pådømmes, jf. Rt-1984-813.

I Rt-1999-243 fastslo Høyesterett at samtykke til summarisk pådømmelse skal inntas i rettsboken, og at rettsboken har så vel positiv som negativ beviskraft med mindre det er klare holdepunkter for annet. Det har derfor “formodningen mot seg at samtykke ble gitt dersom rettsboken ikke nevner det” (s. 246). Høyesterett fastslo dessuten at konkludent atferd ikke er tilstrekkelig som substitutt for et uttrykkelig samtykke, og at siktedes samtykke må ha retten som adressat. At samtykket må gis innen retten kan ikke baseres på en språklig fortolkning av bestemmelsen, og eldre rettspraksis godtok derfor samtykke gitt utenfor retten, jf. Rt-1901-17. I Rt-1981-924 hadde Høyesterett ifølge aktor Stein Husby heller ingen bemerkninger til at samtykket var avgitt skriftlig overfor stevnevitnet. Selv om Høyesterett i 1999 ifølge Husby ikke var klar over dommen fra 1981, må gjeldende rett nå ansees for fastlagt, slik at samtykket må gis innen retten. Dette gjelder imidlertid kun siktede, verger kan fremdeles avgi samtykke utenfor retten.

Det er i juridisk teori stilt visse materielle krav til samtykket. Hov (2007 s. 338) mener for eksempel at samtykket må “fylle kravene til en gyldig viljeserklæring”. I Rt-1939-162 ble for eksempel forhørsrettens dom opphevet da samtykket ble ansett for å ha blitt gitt under bristende forutsetninger.

---

¹² Normalt foreldrene, jf. vgml. § 3 jf. Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr.7 (barnelova, bl.) kapittel 5, eventuelt hjelpeverge etter vgml. § 16.

¹³ Etter vgml. § 90 a jf. strpl. § 84, 2.ledd, 4.punktum.

4.2.3 Betenkelighetsbegrensningen

Dersom retten finner det ”betenkelig” å avsi dom etter summarisk behandling, skal tilståelsesdom ikke avsies. Saker som ikke egner seg for summarisk behandling skal dermed gå som meddomssak. Uttrykket sikter til ”sakens art, fortrinnsvis hvor det gjelder særlig alvorlige forhold eller hvor straffbarheten avhenger av en skjønnsmessig bedømmelse”, jf. Ot.prp.nr.35 (1978-1979) s. 193. Vilåret ble i Ot.prp.nr.35 (1978-1979) s. 193 betegnet som ”mindre presist som rettesnor”, men departementet konkluderte med at en nærmere presisering ”antas ... å være nytteløs”.

Saker der noen er omkommet som følge av en straffbar handling er normalt uegnet for summarisk behandling, jf. Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 81, da slike saker er svært alvorlige, og straffbarheten ofte avhenger av en skjønnsmessig bedømmelse, jf. Andenæs 2009 s. 449. I Rt-1969-179 uttalte Høyesterett om en bildrapssak at ”saker som den foreligger de med så alvorlige følger ... regelmessig er mindre vel egnet for pådømmelse i forhørsrett” (s. 180).

”At det er spørsmål om en forholdsvis streng straff, er derimot ikke i seg selv avgjørende”, jf. Straffeprosesslovkomitéens innstilling s. 279. Ifølge Matningsdal (2007 s. 272) er det for eksempel ikke uvanlig at saker om grov narkotikaforbrytelse etter strl. § 162, 1.ledd og 2.ledd behandles summarisk selv om det i slike saker kan være tale om å idømme fengsel i flere år. Et eksempel på dette er Rt-1985-1325, hvor Høyesterett ikke hadde noen kommentar til at forhørsretten hadde pådømt en narkotikasak som resulterte i nærmere seks år ubetinget fengsel.

Allerede i Rt-1969-349 mente Høyesterett at det ville ha vært naturlig om en sak om to graverende tilfeller av voldtekt uten samleie mot en tidligere ustraffet person ikke hadde gått som tilståelsessak. Dommen ble ikke opphevet, men det må antas at liknende saker om alvorlige overgrep mot individer fort kan anses betenkelig å behandle etter § 248 også i dag, noe Høyesterett også antyder i Rt-1990-925.

Riksadvokaten har dessuten uttalt at familivoldssaker sjelden egner seg for summarisk pådømmelse, ”særlig fordi straffutmålingen i denne sakstypen ofte vil være avhengig av forhold som faller utenfor en naturlig gjerningsbeskrivelse”, jf. rundskriv nr. 3/2008 s. 8.

Dersom siktede har liten evne til å forstå hva som skjer i rettsmøtet og/eller ivareta sin tarv, vil det ofte være betenkelig å behandle saken summarisk. I Rt-1991-1235 ble forhørsrettens dom opphevet da domfelte, til tross for at han var strafferettslig tilregnelig, var evneveik i en slik grad at han trolig ikke hadde forutsetninger for å forstå hva som foregikk i rettsmøtet. Høyesterett uttalte at han derfor burde ha blitt gitt den rettssikkerhetsgarantien som ligger i en meddomsrettssak. I noen tilfeller kan slike betenkeligheter avhjelpes ved at forsvarer oppnevnes, men dette må vurderes konkret. I Rt-1992-897 ble det ikke ansett tilstrekkelig at en psykisk utviklingshemmet siktet hadde hatt forsvarer, da forhørsretten ikke hadde vurdert utviklingshemningens betydning for saken.

Tilståelsesdom kan også være betenkelig dersom siktede forandrer sin forklaring flere ganger under rettsmøtet, selv om den endelige forklaringen anses for å være en uforbeholden

tilståelse. Dersom det er behov for omfattende bevisførsel angående straffutmålingen, kan også dette medføre at saken bør gå med hovedforhandling, jf. Bjerke/Kirkerud 2001 s. 898.

Lignende forhold som de overnevnte, eller en sammensatt vurdering av flere momenter, kan etter en konkret vurdering også føre til at det er betenkelig å avsi dom etter § 248. I Rt-1975-139 ble forhørsrettens dom opphevet etter en helhetsbetraktning av flere forhold.

Førstvoterende mente summarisk domsavsigelse i saken var betenkelig da siktede på grunn av flere avvik fra normal fremgangsmåte hadde blitt ”satt i en vesentlig svakere stilling under rettergangen enn han skulle” (s. 140).

De nevnte forhold *behøver* imidlertid ikke medføre at det er betenkelig å avgjøre saken summarisk, da retten foretar en konkret vurdering av saken som et hele.

4.2.4 Frifinnelse

Det var lenge uklart om retten ved summarisk pådømmelse kunne frifinne siktede. I Rt-1979-1711 ble det imidlertid slått fast at det ligger utenfor rettens kompetanse å avsi frifinnende dom etter § 248, og rettspraksis har siden fulgt denne avgjørelsen. Om dette innfortolkes i begrepet ”pådømme”, anses for å ligge i § 248’s natur ettersom tilståelsen skal være grunnlaget for dommen, eller om kravet er innfortolket av Høyesterett, er mindre viktig.

De fleste teoretikere har godtatt Høyesteretts standpunkt, jf. Bjerke/Kirkerud 2001 s. 905, men det er fremdeles noen som mener at unntak bør gjøres. Ettersom betingelsene for summarisk domsavsigelse er at siktede har avlagt en uforbeholden tilståelse som støttes av de øvrige opplysninger, vil det sjelden oppstå situasjoner hvor frifinnelse er det naturlige resultat. Begrunnelsen for frifinnelsen vil normalt hindre at tilståelsen er uforbeholden. I Rt-1960-190 ble for eksempel tilståelsen ikke regnet for uforbeholden da siktede hadde påberopt seg nødtilstand.

For noen særlige forhold kan imidlertid tilståelsen være uforbeholden for skyldspørsmålets vedkommende, samtidig som momenter under straffespørsmålet fører til at straffen settes til null¹⁴. Hov (2007 s. 336) mener for eksempel at retten bør kunne frifinne i noen type saker hvor begrunnelsen for frifinnelse er straffutmålings- eller rettsanvendelsesspørsmål.

Høyesterett har imidlertid vært så klar på at tingretten ikke kan frifinne ved tilståelsesdom uansett begrunnelse, at selv Hov (2007 s. 336) innrømmer at høyesterettspraksis slår ”helt reservasjonsløst fast at det ikke kan avsies frifinnelsesdom”.

I Rt-1987-817, som gjaldt foreldede forhold, ble det dessuten fastslått at heller ikke ankeinstansen etter en tilståelsesdom har kompetanse til å frifinne.

---

¹⁴ Dommen lyder da på frifinnelse, jf. Bjerke/Kirkerud 2001 s. 905.

4.3 Vilkårene i § 248 første ledd bokstav a)

Bokstav a) angir den tradisjonelle tilståelsessak, nemlig saker den straffbar handling ikke kan medføre fengsel i mer enn ti år, og siktede innen retten avgir en uforbeholden tilståelse som styrkes av sakens øvrige opplysninger.

4.3.1 Maksimalstraffsbegrensningen

At den aktuelle straffbare handling ikke må kunne medføre fengsel i mer enn ti år innebærer at strafferammen i det aktuelle straffebud ikke kan være på over ti års ubetinget fengsel, jf. Andenæs 2009 s. 447. Om det er adgang til å ilegge bot i tillegg til ti års fengsel, fører ikke det til at tilståelsesdom er utelukket. Det er kun den ubetingede fengselsstraffdelen av strafferammen som teller mot ti-årsgrensen.

Dersom en forhøyelse av strafferammen er betinget av at den straffbare handling har hatt spesielle følger, eller er begått under bestemte omstendigheter, teller forhøyelsen mot ti-årsgrensen kun dersom påtalemyndigheten påstår at slike omstendigheter foreligger. Dersom straffebudet angir en forhøyet strafferamme hvor det foreligger særdeles skjerpene omstendigheter i sin alminnelighet, skal den forhøyede strafferamme alltid legges til grunn, jf. NOU-2006-10 s. 42.

Det følger imidlertid av henvisningen til bestemmelsens 2.ledd at forhøyelse av strafferammen på grunn av gjentagelse, sammenstøt av forbrytelser eller anvendelsen av straffeloven § 232 ikke kommer i betraktning. Dersom bruk av særlig farlig redskap etter § 232 kommer i tillegg til § 229 3. straffalternativ, vil saken derfor kunne gå som tilståelsesdom selv om den reelle strafferammen øker fra åtte til elleve år.

Maksimalstraffsbegrensningen forhindrer at de alvorligste straffesakene pådømmes etter summarisk behandling, og ble inntatt i lovteksten i forbindelse med to-instansreformen¹⁵. Begrensningen fantes imidlertid også før dette, men da mer indirekte gjennom reglene for by- og herredsrettens kompetanse i strpl. § 6, 2.ledd, nr.1 og 3.ledd jf. § 5, jf. Ot.prp.nr.78 (1992-1993) sidene 11, 19 og 78.

4.3.2 Innen retten

Den uforbeholdne tilståelsen må være gitt innen retten, altså i rettsmøte etter dl. § 122, 1.ledd. Normalt vil siktede ha avgitt minst en forklaring under den utenrettslige etterforskningen før han møter til summarisk pådømmelse, men en slik tilståelse overfor politiet er altså ikke tilstrekkelig.

Man risikerer å få en mindre detaljert og mindre relevant tilståelse både i forhold til skyld- og straffespørsmålet dersom forklaringen er avgitt med et annet formål enn pådømmelse av det

---

¹⁵ Ved endringslov av 11. juni 1993 nr.80.

aktuelle skyldkrav, se Andorsen (1983 s. 240). Ordlyden i § 248 oppstiller allikevel ikke som krav at rettsmøtet må være berammet med sikte på pådømmelse av straffekravet. Høyesterett kommenterte i Rt-1978-350 at forhørsrettsdommen bygget på en forklaring opptatt i et rettsmøte som ikke hadde til formål å behandle straffespørsmålet, og at korrekt fremgangsmåte da hadde vært å foreta nytt rettslig avhør som grunnlag for den summariske pådømmelse. Selv om uttalelsen er et obiter dictum, kan den tyde på at visse krav stilles til rettsmøtets relevans for den endelige avgjørelse dersom helhetsinntrykket setter spørsmålstegn ved forsvarligheten av saksbehandlingen.

Det følger imidlertid direkte av ordlyden at den som avgir tilståelsen må være siktet i saken. Begrunnelsen er blant annet at reglene for vitneforklaringer avviker fra reglene om siktedes forklaring, særlig ved selvinkriminering og løgn.

Ettersom tilståelsen skal avgis innen retten, må reglene for protokollasjon følges. Etter strpl. § 20 skal siktedes forklaring ”føres inn i rettsboka og ... leses opp til vedtakelse”. Protokollasjonen må dessuten ”tilfredsstillende kravene til domsgrunnene i strpl. § 40 andre ledd”, jf. Matningsdal 2007 s. 265. Dette innebærer at ikke bare forklaringen, men også protokollasjonen ”bestemt og uttømmende” må dekke alle straffbarhetsvilkårene i straffebudet. Dette kommer jeg mer inn på under punkt 4.4.

Protokollasjon, opplesning og vedtagelse innen retten er vesentlige prosessregler til betryggelse for siktede, jf. Rt-1949-727. Dersom protokollasjonen har mangler som hindrer prøving av anken, skal feilen tillegges ubetinget virkning, jf. § 343, 2.ledd, nr.8. Ellers fører brudd på protokollasjonsreglene kun til opphevelse dersom “det antas at feilen kan ha innvirket på dommens innhold”, jf. strpl. § 343, 1.ledd. Dette spørsmålet kan normalt besvares ved å spørre om “det av protokollasjonen fremgår at siktede har avgitt en selvstendig forklaring ... før han får opplest politirapporten til vedtakelse, eller om han bare har fått opplest politiforklaringen og godtatt den som sin rettslige forklaring. I det første tilfellet er det feil bare ved protokollasjonen, mens det i det siste tilfellet er feil også ved avhøret”, jf. Andenæs 2009 s. 445-446. Det viktige er altså om siktede har avgitt en selvstendig forklaring for retten, heller enn å godta en tidligere forklaring.

I Rt-1978-668 ble det ikke ansett for å være noen selvstendig rettslig forklaring at siktede leste stille gjennom sine politiforklaringer før hun fikk dem opplest til vedtagelse.

I Rt-1977-705 ble forhørsrettens dom opphevet da det ikke forelå noen protokollasjon av siktedes rettslige forklaring ettersom rettsbok ikke var ført. I Rt-1949-892 kom Høyesterett til samme resultat da det ikke fremgikk av rettsboken at siktedes forklaring hadde blitt opplest til vedtagelse. I Rt-1978-808 aksepterte imidlertid Høyesterett etter omstendighetene en avgjørelse hvor det av rettsboken ikke fremgikk at politiforklaringen var opplest for siktede eller vedtatt av ham.

Den form for protokollasjonsmangel som er mest aktuell for tilståelsesdommer er henvisninger til tidligere forklaringer. Allerede i Rt-1898-45 anså Høyesterett det for betenkelig at rettsboken viste til en tilståelse avgitt i et tidligere rettsmøte. § 20, 2.ledd fastslår allikevel at retten kan vise til tidligere forklaringer gitt i “rettsmøte”. Det må imidlertid klart

fremgå hvilken forklaring det vises til, og om det er noen forskjeller mellom tilståelsen i rettsmøtet og den tidligere forklaringen, slik at en eventuell ankedomstol kan overprøve domfellelsen.

Bestemmelsen skal tolkes antitetisk, jf. Straffeprosesslovkomitéens innstilling s. 154-155, slik at det ikke er tilstrekkelig å vise til politiforklaringer. Bakgrunnen for bestemmelsen var nemlig nettopp at lovgiver ønsket en slutt på rettens praksis med å “vise til siktedes tidligere politiforklaring som ble opplest og vedtatt som siktedes rettslige forklaring”, jf. Matningsdal 2007 s. 266. Regelen ble innført på tross av at flere høringsinstanser ønsket mulighet til å vise til politiforklaringer, jf. Ot.prp.nr.35 (1978-1979) s. 106.

I Innst.O.nr.37 (1980-81) s. 14 er det imidlertid uttalt at det “ut fra prosessøkonomiske omsyn bør ... vere nok at hovedpunkta i forklaringa blir protokollerte. At det vidare opplystas at den sikta for øvrig forklarte seg i samsvar med politiforklaringa, bør det ikkje vere noko i vegen for”.

Det bør derfor fortsatt kunne henvises til politiforklaringer så lenge henvisningene ikke levner tvil om hva retten har lagt til grunn for sin avgjørelse. Dersom politiprotokollene inneholder all relevant informasjon, og det er tale om enkle og oversiktlige forhold, har Høyesterett derfor ofte nøydt seg med kritikk, se Rt-1975-1152. At siktede “i hovedsak” har forklart seg som i politiforklaringen er imidlertid ikke tilstrekkelig, jf. Rt-1977-1251. Man må da utdype hvor forskjellene ligger, og hvilken betydning disse hadde for sakens avgjørelse.

4.3.3 Tilståelsen må styrkes av de øvrige opplysninger

De øvrige opplysninger som tilståelsen må stemme overens med er sakens dokumenter. Det er altså ikke tilstrekkelig med en tilståelse, det må foreligge noe som støtter opp om tilståelsen. Det kreves i praksis lite for at dette kravet anses oppfylt, jf. Matningsdal 1983 s. 102, og vilkåret har derfor størst betydning dersom det foreligger informasjon som taler mot tilståelsen.

I Rt-1983-455 forklarte siktede at han hadde glemt å oversende den etterspurte dokumentasjon på forholdene som begrunnet hans søknad om utsettelse av repetisjonsøvelse, men at han trodde at utsettelsen allikevel var innvilget. Skyldkravet om forsett var dermed ikke oppfylt, men etter at dommeren forklarte hva som manglet for at tilståelsen skulle anses for uforbeholden, innrømmet siktede forsettlig å ha uteblitt fra repetisjonsøvelsen. Høyesterett mente protokollasjonen tydet på “at domfeltes erkjennelse av forsett ikke har vært reell, men utelukkende motivert av at han i den vanskelige arbeidssituasjon han stod i bare har ønsket å bli ferdig med saken” (s. 457). Dommen ble dermed opphevet da hans tidligere forklaring svekket troverdigheten av hans rettslige forklaring, jf. Matningsdal 2007 s. 265.

I Rt-1968-42 ble forhørsrettens dom om underslag av penger etter strl. § 256 jf. § 255 opphevet fordi de øvrige opplysninger i saken tilsa at siktede ikke hadde hatt besittelse over pengene før han tilegnet seg dem, mens siktedes forklaring tilsa at han hadde hatt pengene i sin besittelse.

Det er ifølge Andenæs (2009 s. 444) totalinntrykket av opplysningene som er avgjørende, og det utelukker derfor ikke en behandling etter § 248 at enkelte opplysninger eller mindre detaljer ikke stemmer med tilståelsen.

4.4 Uforbeholden tilståelse

4.4.1 Innledning

Vilkåret om at siktedes tilståelse må være ”uforbeholden” er det sentrale vilkåret i bokstav a), og er uforandret fra straffeloven 1887. Ordlyden fastsetter at tilståelsen ikke kan ha noen forbehold, altså at den må dekke ”alt” som er relevant for domsavsigelse. Dette sier imidlertid lite med mindre en vet hvilke forbehold en ikke kan ha, og hvilke momenter som må dekkes uten forbehold.

Reelle hensyn taler for at vilkåret tolkes strengt, da den summariske behandlingsmåte er et avvik fra lovens normalordning. Uskyldspresumsjonen¹⁶ gjelder dessuten også for tilståelsessaker, og enhver rimelig tvil skal derfor komme siktede til gode selv om han har tilstått.

Forskjellen mellom skyld- og straffespørsmålet

Forskjellen mellom skyld- og straffespørsmålet er av betydning for vilkåret om uforbeholden tilståelse fordi siktedes forklaring er eneste tillatte bevis ved avgjørelsen av skyldspørsmålet, mens man ved avgjørelse av straffespørsmålet i en viss grad kan supplere siktedes forklaring.

Alle spørsmål retten må ta standpunkt til for å avgjøre om siktede er skyldig kategoriseres enten som skyldspørsmål eller straffespørsmål. Spørsmål i kategorien skyldspørsmål er de som avgjør om siktede er skyldig eller ikke, mens spørsmål i kategorien straffespørsmål har betydning for hvilken straff som skal idømmes.

Noen legaldefinisjon av begrepene finnes ikke, men noen sider av inndelingen er lovregulert. Etter strpl. § 33, 2.punktum er det et straffespørsmål å avgjøre om straffen bortfaller på grunn av foreldelse, eller om straffen forhøyes på grunn av gjentakelse. Det hører imidlertid under skyldspørsmålet å fastsette tidspunktet for den straffbare handling.

Etter strpl. § 366 omfattes “den straffbare handlings rettslige merker” av skyldspørsmålet, altså betingelsene for straffbarheten i den aktuelle straffebestemmelse og gjennom alminnelige vilkår for straffbarhet. Det samme gjelder avgjørelsen av om det foreligger “særlige omstendigheter som etter loven ville bringe forholdet inn under en strengere eller mildere straffebestemmelse”, jf. § 367, 1.punktum.

---

¹⁶ Jf. EMK artikkel 6 nr.2.

Det hører dermed under skyldspørsmålet å avgjøre om det foreligger en fartsovertredelse, mens det hører under straffespørsmålet å avgjøre *graden* av fartsoverskridelsen, jf. Rt-1979-864. Det hører til skyldspørsmålet å vurdere hvilken bestemmelse om narkotikaovertrædelser som kommer til anvendelse, mens det er en del av straffespørsmålet hvor mye den enkelte bestemmelse er overtrådt med.

Siktedes standpunkt til skyldspørsmålet

Ettersom målet i straffeprosessen ikke er at siktede og fornærmede skal komme til enighet, men at siktede skal straffes eller frifinnes basert på hva han objektivt sett har gjort, er en strafferettslig tilståelse noe mer enn en erkjennelse av et krav etter Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni 2005 nr.90 (tvisteloven, tvl.) § 21-2, nr.3. Begrunnelsen er at det er forklaringens bevismessige verdi som avgjør om saken kan pådømmes etter § 248, jf. Norsk Lovkommentar note 1893. Siktedes forklaring må derfor fastslå hans skyld ut over enhver rimelig tvil. Det at siktede erklærer seg straffeskyldig betyr ikke annet enn at han ”godtar de skriftlige bevisene påtalemyndigheten har lagt fram, og samtykker i å bli dømt på det grunnlaget”, jf. Ot.prp.nr.79 (1988-1989) s. 32.

Dette gjelder også i situasjoner hvor siktede er overbevist om at han har handlet i samsvar med siktelsen, men hvor han ikke kan gi en selvstendig forklaring, for eksempel fordi han på grunn av beruselse ikke husker hele eller deler av hendelsesforløpet, se Rt-1972-114. I Rt-1959-798 hadde siktede uttalt om tyverisiktelsen at han “går ut fra at det er riktig som forklart av vitnet at han ... i vinnings hensikt mens han var beruset har tatt førstnevntes fotografiapparat” (s. 798), men at han på grunn av beruselse ikke selv husker dette. Høyesterett kommenterte at denne forklaringen ikke innebar noen tilståelse hverken i forhold til de objektive eller de subjektive straffevilkår for tyveri. Siktede skal nemlig ha et “personlig kjennskap til forholdet”, ikke bare godta påtalemyndighetens bevis slik som skjedde i denne saken, jf. Andenæs 1963 s. 86.

Andenæs (1963 s. 86) påpeker at bestemmelsen om tilståelsesdom setter tilståelsen i forgrunnen som opplysningskilde, mens sakens øvrige opplysninger kun skal bestyrke tilståelsens riktighet. Det er nemlig betydelig forskjell på å lyve til sin egen skade, og å bøye seg for de foreliggende bevis, jf. Andenæs 1963 s. 86. I dommen fra 1959 ble bevisene vektlagt i omvendt rekkefølge.

Det forhindrer ikke at tilståelsen er uforbeholden at siktede ikke positivt erkjenner seg straffeskyldig, jf. Rt-1986-145. Siktede kan derfor avstå fra å ta stilling til skyldspørsmålet da det hverken er tilstrekkelig eller nødvendig at siktede vedtar straffansvar, jf. Matningsdal 2007 s. 261. “Avgjørende er siktedes forklaring – om den inneholder en uforbeholden tilståelse – og ikke hvilket syn siktede har på sin skyld”, jf. Matningsdal 2007 s. 261.

Dersom siktede gir klart uttrykk for at han ikke er skyldig bør saken derimot ikke pådømmes etter § 248 selv om tilståelsen ellers er uforbeholden og siktede samtykker i summarisk behandling, jf. Rt-1975-459. Høyesterett åpnet imidlertid her for at summarisk pådømmelse i

særlige tilfeller kan skje selv om siktede nekter straffeskyld. Dersom siktedes begrunnelse for å nekte straffeskyld er at han bestrider rettens lovanvendelse mener Matningsdal (2007 s. 261) for eksempel at tilståelsen fremdeles er uforbeholden. Han presiserer imidlertid at pådømmelse i slike tilfelle kun bør skje dersom “det er åpenbart at siktedes innsigelse er uholdbar”, jf. Matningsdal 2007 s. 261.

Dersom kun noen forhold dekkes av tilståelsen

Siktede må ha forklart seg om samtlige forhold overfor retten for at disse skal kunne pådømmes, jf. Rt-1982-1770. Dersom siktede kun tilstår noen av de forhold siktelsen gjelder, kan dommeren velge mellom å avgjøre de forhold tilståelsen gjelder og sende de resterende forhold til hovedforhandling, eller å oversende alle forhold til hovedforhandling. Strpl. § 248 setter intet forbud mot delvis pådømmelse, men de prosessøkonomiske hensynene bak bestemmelsen slår ikke like godt til ettersom man også må holde hovedforhandling. Sakens avgjørelse kan imidlertid effektiviseres noe ved at færre forhold må behandles ved hovedforhandling. Man taper dessuten lite på å avgjøre de tilståtte saker summarisk, ettersom man allerede er i rettsmøtet og har hørt tilståelsen. I likhet med situasjonen hvor siktedes samtykke begrenses til noen av siktelses forhold, kan dette imidlertid medføre at ingen av forholdene bør behandles summarisk.

Subsumsjonsendringer

Spørsmålet om retten kan foreta omsubsummeringer er egentlig et spørsmål om hvor langt anklageprinsippet skal strekkes i praksis, jf. Andorsen 1983 s. 244. Strpl. § 38 forhindrer at retten omgår anklageprinsippet ved å pådømme et andre forhold enn det påtalemyndigheten har brakt for retten. Bestemmelsen regulerer forholdet mellom tiltalebeslutning og dom, men anvendes analogisk på forholdet mellom siktelse og dom når domfellelse skjer etter strpl. § 248, jf. Andenæs 2009 s. 446.

Etter § 38, 1.ledd, 1.punktum kan retten ikke gå utenfor “det forhold” siktelsen gjelder. Innen samme forhold kan imidlertid retten omsubsumere fritt, jf. § 38, 2.ledd, 1.punktum. Dette er spørsmål om rettsanvendelse eller lovtolkning, hvor retten ikke bare har rett til å legge sin egen lovforståelse til grunn, men plikt til å gjøre det, jf. Rt-1963-1343. Etter § 38, 1.ledd, 2.punktum skal retten imidlertid kun undersøke om det er grunnlag for å anvende et strengere straffebud “når den finner særlige grunner til det”.

At Høyesterett kom til motsatt resultat for forhørsrettsdommer i Rt-1967-184 var fordi bestemmelsen om omsubsummering tidligere var plassert i kapittelet om hovedforhandling for lagmannsretten, mens den nå er plassert i den innledende del, jf. Matningsdal 2007 s. 271.

Typiske eksempler på to forskjellige forhold er tyveri og henholdsvis besittelseskrenkelse og underslag. Eksempler på forskjellige subsumsjoner som kan være samme forhold er naskeri og tyveri, eller legemskrenkelse og legemsbeskadigelse.

Innen samme forhold er retten heller ikke bundet av siktelsens “nærmere beskrivelse av tid, sted og andre omstendigheter”, jf. § 38, 1.ledd, 1.punktum, altså siktelsens faktiske beskrivelse. Dette gjelder selv om endringen har betydning for subsumsjonen. For eksempel kan retten dømme siktede for legemsbeskadigelse med døden til følge etter strl. § 229, 3.straffalternativ selv om fornærmede først døde etter at siktelsen ble oversendt retten, jf. Andorsen 1983 s. 244.

En omsubsummering kan få betydelige konsekvenser for siktede. Hvis ran omsubsummeres til grovt ran, stiger strafferammen fra 5 års fengsel¹⁷ til 12 års fengsel¹⁸, noe som normalt også gis utslag på straffutmålingen. Etter § 38, 3.ledd må partene derfor “gis anledning til å uttale seg om subsumsjonsendringen før den foretas”. Denne bestemmelsen fikk tidligere ikke anvendelse på tilståelsessaker, jf. Rt-1967-184, men får nå formentlig anvendelse også i slike saker, jf. Bjerke/Keiserud 2001 s. 901. Siktede blir derfor informert om subsumsjonsendringen, og kan trekke sitt samtykke dersom han ønsker en grundigere behandling av skyldspørsmålet på bakgrunn av den høyere straff han nå risikerer. Påtalemyndigheten må også varsles, og det gjelder selv om aktor ikke er til stede i retten. Dette gir også påtalemyndigheten anledning til å forhindre summarisk avgjørelse etter den nye subsumsjonen, ved å trekke sin pådømmelsesbegjæring.

At retten er avhengig av påtalemyndighetens samtykke for å kunne nedsubsumere et forhold sammenlignet med siktelsen har lenge vært fastslått i rettspraksis og teori, jf. Matningsdal 2007 s. 271. I Rt-1981-211 uttalte Høyesterett for eksempel at det “under enhver omstendighet var uriktig av forhørsretten - uten å forelegge spørsmålet for påtalemyndigheten - å avsi dom for overtredelse av § 72 første ledd når siktelsen gjaldt § 72 annet ledd“ (s. 214). Begrunnelsen er at pådømmelse etter § 248 skjer uten bevisføring om skyldspørsmålet, og at dommens rettskraftsvirkning stenger for en eventuell ny straffesak etter det alvorligere straffebudet. Det må derfor være opp til påtalemyndigheten om den godtar en nedsubsumsjon, eller om den ønsker bevisene prøvd opp mot vilkårene for det strengere straffebud under hovedforhandling, jf. Matningsdal 2007 s. 271.

Nedsubsummeringsproblematikken oppstår jevnlig ved tilståelsessaker da siktede ofte forsøker å nedspille alvorligheten av sin overtredelse. Ettersom siktedes tilståelse må dekke alle straffbarhetsvilkår i straffebudet han dømmes for, vil tilståelsen begrense hva retten kan pådømme. Dersom siktedes forklaring kun dekker straffbarhetsvilkårene i et mildere straffebud, er det opp til retten å avgjøre om saken skal sendes til hovedforhandling eller, med påtalemyndighetens samtykke, pådømmes etter det mildere straffebud.

Etter § 38, 2.ledd, 2.punktum står retten fritt til å gå ut over den nedlagte påstand for straffutmålingen. For tilståelsessaker er dette påtalemyndighetens straffeforslag, som ifølge påtaleinstruksen § 21-2, 1.ledd, 1.punktum skal oversendes retten sammen med sakens dokumenter.

---

¹⁷ Strl. § 268, 1.ledd.

¹⁸ Strl. § 268, 2.ledd.

I noen tilfeller kan det dessuten være prosessuelle hindringer for en subsumsjonsendring, for eksempel dersom påtalen ikke er ubetinget offentlig. Dersom en legemsbeskadigelse nedsubsummeres til en legemsfornærmelse som ikke omfattes av § 228, 4.ledd bokstav a) – e), kan retten ikke pådømme forholdet før påtalebegjæring fra fornærmede er innhentet.

Videre kan reglene i § 248 innebære liknende begrensninger. En subsumsjonsendring kan for eksempel medføre at siktede har krav på forsvarer, og retten kan da ikke pådømme forholdet før forsvarer er oppnevnt. Dersom subsumsjonsendringen medfører en strafferamme på over ti år, vil retten ikke lenger være kompetent til å avsi tilståelsesdom, se punkt 4.3.1.

4.4.2 Skyldspørsmålet

4.4.2.1 Innledning

For skyldspørsmålets vedkommende stilles det strenge krav til tilståelsen, da siktedes forklaring er eneste tillatte bevis ved avgjørelsen av skyldspørsmålet. Tilståelsen må dekke “alt det som i faktisk henseende kreves for straffbarhet, både det subjektive og det objektive”, jf. Andenæs 2009 s. 439. Hov (2007 s. 328) presiserer at det “må fremgå av tilståelsen at de objektive vilkår for straff-fellelse i henhold til siktelsen er tilstede ... at det ikke foreligger noen straffrihetsgrunner og ... at siktede har utvist den nødvendige subjektiv skyld”.

Strpl. § 40, 2.ledd og 3.ledd om kravene til domsgrunnene for fellende dom gjelder også for tilståelsessaker. Ettersom det ikke er adgang til ytterligere bevisførsel om skyldspørsmålet ut over siktedes tilståelse, må domsgrunnene for skyldspørsmålets vedkommende fullt ut dekkes av tilståelsen, jf. Andenæs 2009 s. 439. Av Rt-2007-1040 avsnitt 16 følger det uttrykkelig at det sentrale vilkåret i § 40, 2.ledd om at domsgrunnene ”bestemt og utømmende” må ”angi det saksforhold retten har funnet bevist som grunnlag for dommen”, også gjelder for tilståelsens innhold. Noen begrensede unntak finnes imidlertid, se punkt 4.4.2.2 siste underpunkt.

Det er fire klassiske straffbarhetsvilkår, jf. Mæland 2004 s. 57:

- Handlingen må omfattes av gjerningsbeskrivelsen i et straffebud
- Det må ikke foreligge noen objektive straffrihetsgrunner
- Det må foreligge subjektiv skyld hos gjerningspersonen
- Gjerningspersonen må være tilregnelig

4.4.2.2 Straffebud

Tilståelsen må dekke samtlige objektive vilkår for straffbarhet i det straffebudet siktede dømmes etter. Dersom siktelsen gjelder falsk forklaring etter strl. § 163, 1.ledd, må tilståelsen omfatte ikke bare at det er avgitt en falsk forklaring, men også at den falske forklaringen ble avgitt for retten og at dette skjedde under avgitt forsikring.

Forsøk

Dersom den straffbare handling er en forseelse, må det av tilståelsen fremgå at handlingen var fullbyrdet med mindre det følger av lov at også forsøk er straffbart, jf. strl. § 49, 2.ledd.

Forsøk på forbrytelse er straffbart ifølge strl. § 49, 1.ledd, men skal straffes mildere enn en fullbyrdet forbrytelse, jf. strl. § 51. Selv om det er av betydning for straffutmålingen om handlingen er på forsøksstadiet eller er fullbyrdet, er et forsøk noe annet enn en fullbyrdet handling. For eksempel gjelder strl. § 50 om straffri tilbaketreden, og spørsmålet om det foreligger forsøk eller fullbyrdet handling hører under skyldspørsmålet. Tilståelsen må derfor samsvare med siktelsens syn på om det forelå et forsøk eller en fullbyrdet forbrytelse for at den skal være uforbeholden.

For noen overtredelser er forsøk likestilt med fullbyrdelse, se vtrl. § 22, 1.ledd jf. § 31. Her er det et straffutmålingsmoment om overtredelsen var fullbyrdet eller ei, og det er derfor tilstrekkelig at tilståelsen tilsier at det straffri planleggingsstadiet var passert.

Medvirkning

Dersom medvirkning ikke er straffbart kan ikke tilståelsen tilsi at siktede kun medvirket til den straffbare handling. Dersom medvirkning er gjort straffbart gjennom en egen bestemmelse, må tilståelsen stemme med siktelsen i forhold til om siktede medvirket eller var hovedmann.

Skjønnsmessige straffvilkår

Dersom det aktuelle straffebud inneholder et skjønnsmessig begrep, som "uaktsom" i strl. § 162, 4.ledd, må også dette vilkåret omfattes av siktedes tilståelse. Heller ikke her er det adgang til å supplere siktedes forklaring, ikke en gang med skisser eller fotografier, dersom dette "er nødvendig for avgjørelsen av skyldspørsmålet", jf. Matningsdal 1983 s. 113. Saker om skjønnsmessige vilkår egner seg derfor sjelden for summarisk behandling da siktedes forklaring ofte ikke inneholder det omfattende faktiske materiale retten behøver for at grunnlaget for avgjørelsen av skyldspørsmålet skal være forsvarlig, jf. Matningsdal 2007 s. 259.

Det tilståelsen må inneholde er de momenter dommeren behøver for å vurdere om det skjønnsmessige vilkåret er oppfylt, altså de faktiske forhold som er grunnlaget for lovens karakteristikk, jf. Rt-1995-926. Siktede behøver imidlertid ikke å erkjenne at forholdet rammes av lovens karakteristikk, jf. Rt-1995-926.

Tilståelsen er imidlertid ikke uforbeholden dersom siktede positivt hevder at det skjønnsmessige vilkåret ikke er oppfylt, jf. Andenæs 2009 s. 440.

Kompliserte saksforhold

Dersom saksforholdets kompleksitet eller omfang gjør at siktede ikke kan forklare seg på en måte som oppfyller skyldkravene, er tilståelsen ikke uforbeholden.

Det hender at siktede ikke husker å ha tatt spesifikke gjenstander ved et innbrudd, eller ikke husker nøyaktig hvor mange innbrudd han har begått, akkurat sum, eller liknende. Dersom siktedes forklaring om omfanget av den kriminelle handling tilsier bruk av et annet straffebud enn det siktelsen bygger på, er tilståelsen ikke uforbeholden. Så lenge siktede ikke positivt hevder at hele eller deler av siktelsen ikke stemmer, og forskjellen ikke er avgjørende for subsumsjonen, vil dette imidlertid normalt ikke forhindre avgjørelse ved tilståelsesdom, jf. Matningsdal 2007 s. 265.

Dersom saken er særlig komplisert, noe som kan forekomme ved økonomisk kriminalitet, kan siktede ha manglende kunnskap om handlingens omfang. Rt-1977-95 gjaldt flere overtredelser av merverdiavgifts- og investeringsavgiftslovgivningen. Siktelsen bygget på innviklede beregninger, og reiste flere spørsmål siktede ikke hadde forutsetning for å ta stilling til. Tilståelsen var derfor ikke egnet som grunnlag for summarisk pådømmelse.

I Rt-1981-355 hadde siktede unndratt innbetaling av nærmere 600.000 kroner etter flere brudd på lovgivningen om merverdiavgift, investeringsavgift og skattebetaling. Høyesterett mente at kravene til tilståelsen ikke hadde vært oppfylt "da siktelsen i det hele bygger på noe innviklede beregninger som siktede - selv med forsvarers nærvær - i liten grad hadde forutsetninger for å ta stilling til" (s. 357).

Unntak fra "bestemt og uttømmende"

Det finnes visse mindre unntak fra utgangspunktet om at tilståelsen må dekke alle objektive straffbarhetsvilkår. Før promillekjøringssakene ble unndratt kravet om uforbeholden tilståelse representerte disse sakene et slikt unntak, jf. Matningsdal 2007 s. 269. Selv om promille er et faktum som unndras observasjon hørte det nemlig under skyldspørsmålet å avgjøre om siktede hadde høyere promille enn tillatt. Tilståelsen var da uforbeholden dersom siktedes forklaring om alkoholkonsum og etterfølgende kjøring samsvarte med den påståtte promille, jf. Matningsdal 2007 s. 269.

Nå gjøres det unntak i situasjoner hvor det enten er vanskelig eller umulig for siktede å gi en uttømmende forklaring vedrørende samtlige momenter under skyldspørsmålet, jf. Matningsdal 2007 s. 259. Etter strl. § 228 faller det for eksempel under skyldspørsmålet å avgjøre om handlingen skal subsumeres under første eller andre ledd. Forskjellen på leddene er om legemsfornærmelsen har hatt skadefølge på offeret, noe siktede ofte ikke vil ha noen forutsetning for å vite. Her kan retten se hen til en legeerklæring eller liknende for å avgjøre hvilket ledd forholdet skal subsumeres under.

Man må imidlertid være oppmerksom på at man ikke kan gjøre unntak for det tilsvarende subjektive straffvilkår, da dette er noe siktede har grunnlag for å uttale seg om, se punkt 4.4.2.4.

Veiledende for om man kan supplere siktedes forklaring må ifølge Matningsdal (2007 s. 260) være om saken ville blitt bedre opplyst ved en hovedforhandling.

4.4.2.3 Objektive straffrihetsgrunner og lignende

Tilståelsen kan ikke tilsi at det foreligger objektive straffrihets-, straffbortfalls-, eller straffritaksgrunner dersom det samme ikke fremgår av siktelsen. Man går imidlertid normalt ikke inn på dette spørsmålet uten at det er blitt aktualisert på en eller annen måte under rettsmøtet, jf. Andorsen 1983 s. 228.

Straffrihetsgrunner

De viktigste straffrihetsgrunnene er nødverge¹⁹, nødrett²⁰, overskridelse av nødrett²¹, samtykke og lovlig selvtekt²². Dette er situasjoner hvor straffansvar aldri er inntrådt, da handlingen på grunn av straffrihetsgrunnen var rettmessig.

Dersom siktede hevder at det forelå en straffrihetsgrunn er tilståelsen ikke uforbeholden, jf. Andenæs 2009 s. 439. I Rt-1958-395 forklarte siktede i en sak om falsk forklaring for retten at han hadde løyet fordi han hadde begrunnet mistanke om at skipperen ville ta livet av seg hvis sannheten kom frem. Dommen ble opphevet da Høyesterett mente at siktede hadde påberopt seg at det forelå nødstilstand, og at tilståelsen derfor ikke var uforbeholden. Resultatet ble det samme i Rt-1982-43, hvor det ble ansett som en nødrettsinnvending at en nylig lungeoperert siktet forklarte at han hadde promillekjørt fordi han risikerte livstruende lungebetennelse dersom han ble stående i kulden.

Dette gjelder selv om siktedes påstand om for eksempel nødverge åpenbart er oppspinn, jf. Andenæs 2009 s. 439. I Rt-1975-459 var det klart at det ikke forelå noen straffrihetsgrunn slik siktede hevdet, men Høyesterett fant allikevel at saken ikke skulle ha vært pådømt etter § 248.

Ettersom påtalemyndigheten har bevisbyrden for de faktiske forhold ved hovedforhandling, kan det være i siktedes interesse å få subsumsjonsspørsmålet vedrørende en påstand om straffrihet prøvd ved hovedforhandling, da det her sjeldent er tale om rene rettsanvendelsesspørsmål, jf. Andorsen 1983 s. 233-234. Det samme gjelder for straffritaksgrunner.

---

¹⁹ Strl. § 48.

²⁰ Strl. § 47.

²¹ Strl. § 48, 4.ledd.

²² Forslag til ny straffelov § 19.

Straffbortfallsgrunner

Dersom det foreligger en straffbortfallsgrunn, så som tilbaketreden fra straffbart forsøk etter strl. § 50, skal siktede frifinnes. En tilståelse vil derfor ikke være uforbeholden dersom den tyder på at det forelå straffri tilbaketreden.

Straffritaksgrunner

Ved straffritaksgrunner har en pådratt seg straffansvar, men blir benådet av retten. De viktigste straffritaksgrunnene er provokasjon og retorsjon²³. Selv om siktedes skyld stilles i forskjellig lys i tilfeller av provokasjon og retorsjon, behandles de på samme måte i forhold til skillet mellom skyld- og straffespørsmålet. Det hører under skyldspørsmålet å avgjøre om det foreligger provokasjon/retorsjon, og tilståelsen må derfor samsvare med siktelsen i om det forelå provokasjon/retorsjon, jf. Rt-1965-821.

Dersom både siktelsen og tilståelsen legger til grunn at det forelå provokasjon/retorsjon, hører det under straffespørsmålet å avgjøre hvilken konsekvens provokasjonen/retorsjonen skal ha på straffutmålingen, se punkt 4.4.3.4 første underpunkt.

Straffnedsettelsesgrunner

Avgjørelsen av om det foreligger straffnedsettelsesgrunner, og hvilken innvirkning dette skal ha på straffutmålingen, hører under straffespørsmålet. Selv om rettsvillfarelse etter strl. § 57 er en straffnedsettelsesgrunn, hører det imidlertid under skyldspørsmålet å avgjøre om rettsvillfarelsen er unnskyldelig. Dette er fordi siktede etter fast rettspraksis skal frifinnes dersom retten finner at rettsvillfarelsen er unnskyldelig²⁴, jf. Rt-1918-210.

Ettersom tingretten ikke kan frifinne etter § 248, må saken sendes til hovedforhandling dersom retten mener rettsvillfarelsen var unnskyldelig. Tilståelsen vil dessuten ikke være uforbeholden dersom siktede positivt fremholder at rettsvillfarelsen *var* unnskyldelig.

Tidligere var en tilståelse ikke uforbeholden dersom siktede påstod at han var i rettsvillfarelse, jf. Matningsdal 2007 s. 261. Nyere rettspraksis har imidlertid senket kravene noe, slik at tilståelsen nå er uforbeholden dersom siktede erkjenner at rettsvillfarelsen ikke var unnskyldelig, jf. Rt-1973-921. I Rt-1975-1109 var det tilstrekkelig til opphevelse at den protokollerte forklaring ikke inneholdt noe om hvorvidt siktede selv mente at rettsvillfarelsen var unnskyldelig. Hva dommeren mener om rettsvillfarelsen er altså ikke relevant for avgjørelsen av om tilståelsen er uforbeholden.

Andenæs (2009 s. 441) mener at tilståelsesdom bør kunne avsies med mindre siktede positivt hevder at han ikke kan straffes på grunn av rettsvillfarelsen. Han mener at 1980-1003 (I. nr. 86) synes å stå på dette standpunktet. Siktede i saken var utlending, og forklarte at han ikke

²³ Strl. §§ 228, 3.ledd, 250 og 390, 2.ledd for provokasjon og retorsjon, § 127, 2.ledd for provokasjon

²⁴ Eller særlig unnskyldelig, som noen kaller det.

visste at det var nok å ha 0,5 promille alkohol i blodet for å kunne straffes. Det fremgikk ikke at han erkjente at villfarelsen ikke var unnskyldelig, men Høyesterett opphevet ikke dommen. Førstvoterende uttalte at “[d]ette er i tilfelle en ikke unnskyldelig rettsvillfarelse, som ikke kan få noen betydning for spørsmålet om betingelsene for å pådømme saken etter straffeprosessloven § 283 forelå”.

Matningsdal betegnet uttalelsen som ”en glipp” i 1983 s. 112, og sier i 2007 s. 626 at den ikke kan ses på som et prejudikat for at tidligere rettspraksis er fragått. Han mener imidlertid at “[m]ye kan ... tale for at saken, med mindre siktede anfører at rettsvillfarelsen er unnskyldelig, bør kunne pådømmes selv om siktede ikke uttrykkelig erkjenner at villfarelsen ikke er unnskyldelig”, og at oppfatningen i teorien er at “saken bør kunne pådømmes dersom retten finner at villfarelsen ikke er unnskyldelig”, jf. s. 262. Bjerke/Keiserud (2001 s. 899) og Langbach (2007 s. 447) uttrykker tilsvarende syn.

Dersom rettsvillfarelsen ikke var unnskyldelig kan den heller ikke føre til frifinnelse, jf. Rt-1918-210, og det hører under straffespørsmålet å avgjøre hvilken virkning en ikke-unnskyldelig villfarelse skal ha for straffutmålingen.

Straffopphørsgrunner

Dersom et forhold er foreldet etter strl. § 60 jf. §§ 67-69, kan overtrederen ikke lenger straffes. Foreldelse er en straffopphørsgrunn, og det hører under straffespørsmålet å avgjøre om saken er foreldet, jf. strpl. § 33, 2.punktum. Det hører imidlertid under skyldspørsmålet å fastsette tidspunktet for den straffbare handlingen, jf. strpl. § 33, 2.punktum. Andenæs (2009 s. 444) mener derfor at tilståelsesdom er utelukket “når ansvaret ville ha vært foreldet hvis man legger siktedes egen tidsangivelse til grunn”. I samsvar med denne tankegangen fastslo Høyesterett i Rt-1987-817 at vilkårene for forhørsrettsbehandling ikke var oppfylt da det hadde avgjørende betydning for foreldelsesspørsmålet om siktedes eller siktelsens fastsettelse av gjerningstidspunktet ble lagt til grunn.

Dersom tidspunktet for den straffbare handling er fastslått, hører det under straffespørsmålet å vurdere hvilken konsekvens en foreldelsesinnsigelse har for adgangen til å avsi tilståelsesdom. Jeg behandler allikevel dette forholdet her, for ikke å komplisere fremstillingen for mye.

Dersom retten mener saken er foreldet skal siktede frifinnes. Dette har tingretten ikke kompetanse til etter strpl. § 248, og saken må henvises til hovedforhandling. Dersom siktede fremsetter en foreldelsesinnsigelse som retten ikke gir ham medhold i, er tilståelsen uforbeholden, og tingretten kan avsi tilståelsesdom, jf. Andenæs 2009 s. 444.

4.4.2.4 *Subjektiv skyld*

Det må fremgå av siktedes forklaring at han utviste den grad av subjektiv skyld som det aktuelle straffebud krever, inkludert kvalifiserte skyldformer som hensikt, for at tilståelsen skal være uforbeholden. Det ulovfestede dekningsprinsippet innebærer at skylden må dekke alle elementene i gjerningsbeskrivelsen i det aktuelle straffebud.

Kun forsettlige overtredelser er straffbare med mindre noe annet følger av den enkelte straffebestemmelse, jf. strl. § 40, 1.ledd. Etter strl. § 228, 2.ledd om legemsbeskadigelse er det et straffekrav at fornærmede er påført en ”Skade”, og hovedregelen om forsett gjelder. Det må da fremgå av siktedes forklaring ikke bare at fornærmede er påført en slik skade som bestemmelsen taler om, men også at siktede mente å påføre en skade.

Dersom skyldkravet er et skjønnsmessig uttrykk, som for eksempel ”uaktsom”, behøver ikke siktede å erkjenne at hans handling var uaktsom. På samme måte som ved objektive skjønnsmessige uttrykk, er det tilstrekkelig at tilståelsen inneholder de elementer dommeren behøver for å fastslå at lovens vilkår er oppfylt, og at siktede ikke benekter at handlingen var uaktsom.

Dersom siktede på grunn av rus eller av andre grunner ikke kan erindre hvilke motiver han hadde for å gjennomføre den straffbare handlingen, er tilståelsen ikke uforbeholden selv om hans forklaring dekker alle objektive straffvilkår. Dette gjelder selv om siktede selv mener at han ikke kunne ha noen annen grunn for å gjøre gjennomføre handlingen enn at det subjektive straffvilkåret var oppfylt.

Rt-1991-7 gjaldt legemsbeskadigelse med kniv etter strl. § 229, 1.punktum jf. § 323, hvorefter skyldkravet er forsett. Siktetes tilståelse dekket de objektive straffvilkår i bestemmelsene, men ikke forsettskravet. Siktede forklarte nemlig at han nærmest som en refleks hadde trukket kniven og rettet den mot fornærmede, hvorpå fornærmede ble påført et kutt i ansiktet. Forhørsretten fingerte imidlertid forsett i forhold til skadefølgen i henhold til strl. § 40, 1.ledd, 2.punktum, da siktede var selvforskyldt beruset på gjerningstidspunktet. Høyesterett fastslo at “[s]elv om den berusede som utgangspunkt skal bedømmes som om han var edru, fører ikke dette til at man kan stille mindre krav til tilståelsen” (s. 8). Selv om forsett kan bli fingert i en meddomsrettssak, kan man altså ikke gjøre dette for å utfylle tilståelsen ved summarisk behandling. Andenæs (2009 s. 440) mener at denne avgjørelsen er diskutabel, da han synes å mene at forsett alltid skal kunne fingeres.

Hensikt kan uansett ikke fingeres, jf. Andorsen 1983 s. 230.

4.4.2.5 *Tilregnelighet*

Siktede må være tilregnelig for å kunne straffes. For å være strafferettslig tilregnelig må siktede være over 15 år på gjerningstidspunktet, jf. strl. § 46, og han kan ikke ha vært psykotisk, bevisstløs eller høygradig psykisk utviklingshemmet, jf. strl. § 44, 1.ledd og 2.ledd.

Tilståelsen behøver ikke å omfatte tilregnelighetskravene med mindre siktedes tilregnelighet aktualiseres under rettsmøtet. I Rt-1988-733 ble dommen opphevet da forhørsretten ikke hadde vurdert tilregnelighetsspørsmålet selv om en legeerklæring og uttalelser fra to rettspsykiatrisk sakkyndige vitner reiste tvil om siktedes tilregnelighet.

Dersom siktede i sin forklaring tar forbehold med hensyn til sin egen tilregnelighet, vil tilståelsen imidlertid ikke være uforbeholden, jf. Lovkommentar note 1893.

En annen sak er at dommen må oppheves dersom det i ettertid viser seg at tilregnelighetsspørsmålet ikke var vurdert i en sak hvor det var tvilsomt om siktede var tilregnelig, uansett om retten hadde noen grunn til å tro at dette vilkåret kunne være problematisk eller ikke, jf. Rt-1992-897.

4.4.3 Straffespørsmålet

4.4.3.1 Innledning

I det følgende legger jeg til grunn at siktedes tilståelse er uforbeholden i forhold til skyldspørsmålet.

Straffespørsmålet omfatter både straffutmålingen og straffnedsettelsesgrunner. Det hører derfor under straffespørsmålet å avgjøre om straffnedsettelsesgrunnene i strl. §§ 55-59 foreligger, og hvilken innvirkning disse skal ha på straffutmålingen. Ettersom tingretten etter § 248 ikke har kompetanse til å frifinne, selv på bakgrunn av en straffopphørsgrunn, må saken behandles med hovedbehandling dersom retten mener straffen bør settes til null.

Det er videre et straffutmålingsspørsmål å avgjøre lovovertrédelsens omfang innen den subsumsjonen skyldspørsmålet har lagt til grunn, og omfanget av en fortsatt forbrytelse. Dersom forsett og uaktsomhet, forsøk og fullbyrdet handling, eller medvirkning og gjennomførelse, er likestilt i forhold til skyldspørsmålet, hører det under straffespørsmålet å avgjøre hvilken av disse typene av overtrédelser som foreligger.

For straffespørsmålets vedkommende er ikke kravene til siktedes tilståelse like strenge som for skyldspørsmålet, jf. Rt-1979-864, og dommeren kan derfor vektlegge andre momenter enn dem som fremgår av siktedes forklaring. Det er imidlertid begrensninger for hvilken type momenter som kan vektlegges på denne måten.

4.4.3.2 Forhold som ikke angår det aktuelle lovbruddet

Dommeren kan fritt bygge på opplysninger som ikke omhandler det aktuelle straffbare forhold, men som kan ha betydning for straffutmålingen. Dette gjelder for eksempel personalia og opplysninger om siktedes personlighet, familie, arbeidsforhold, fortid og tidligere domfellelser, se Andenæs 2009 s. 441.

4.4.3.3 Forhold som angår det aktuelle lovbruddet

Dommeren kan også *supplere* tilståelsen med opplysninger fra saksdokumentene når det gjelder forhold som omhandler det aktuelle lovbruddet, jf. Matningsdal 2007 s. 264. I Rt-1948-390 dekket siktedes forklaring tyveri av lommebok med vinnings hensikt og med kunnskap om at fornærmede nettopp hadde vært i banken. Han innrømmet også at han hadde brukt 20 kroner fra lommeboken, men det fremgikk ikke av noen av hans forklaringer hvor mye penger lommeboken inneholdt. Høyesterett godtok allikevel tilståelsen som uforbeholden i forhold til siktelsens påstand om at lommeboken inneholdt 1600 kroner. Begrunnelsen må formentlig være at det ikke var motstrid mellom siktelsen og tilståelsen, bare et hull i tilståelsen som kunne utfylles med sakens dokumenter.

Problemene oppstår når det er direkte motstrid mellom siktedes forklaring og siktelsen, normalt i siktedes favør ved straffutmålingen. Siktede tilstår for eksempel å ha underslått et mindre beløp enn det siktelsen omfatter. Dersom forskjellen er mer enn ubetydelig, vil det at retten legger siktedes forklaring til grunn føre til mildere straff for siktede enn om siktelsens fremstilling hadde blitt lagt til grunn. Spørsmålet blir da om tilståelsesdom kan avsies på tross av en ikke ubetydelig motstrid mellom siktelsen og tilståelsen, og i tilfellet hvordan motstriden skal behandles ved straffutmålingen.

Andenæs (2009 s. 442) mener at tilståelsen ikke er uforbeholden dersom det dreier seg om “en *vesentlig* uoverensstemmelse, som f.eks. kan være avgjørende for valget mellom bot og fengselsstraff... Mindre uoverensstemmelser mellom siktelsen og siktedes forklaring bør derimot ikke utelukke dom i forhørsrett”. Han mener videre at tilståelsen heller ikke er uforbeholden dersom “dommeren har inntrykk av at siktede bevisst forsøker å redusere omfanget av sin straffeskyld”.

I Rt-1992-1466 var vedkommende siktet for medvirkning til innførsel av 15 kg hasj etter strl. § 162, 1.ledd, 2.ledd og 5.ledd. Siktede tilstod imidlertid kun medvirkning til innføring av ca. 8 kg. Høyesterett fastslo at forskjellen i kvantum bare hadde betydning for straffutmålingen, men at domfeltes tilståelse ikke kunne karakteriseres som uforbeholden “når den ikke omfatter mer enn 8 kg hasj av i alt 15 kg, særlig i betraktning av at jeg ut fra rettens bevisbedømmelse må legge til grunn at domfelte bevisst har søkt å redusere kvantumet i forhold til det han brakte med seg” (s. 1468). Uttalelsen tyder på at forskjellen i kvantum i seg selv hadde vært nok til at tilståelsen ikke hadde blitt ansett for uforbeholden, men at det at siktede bevisst forsøker å redusere sin straffeskyld er et særlig tungtveiende moment mot summarisk avgjørelse.

Hov (2007 s. 332) formulerer vurderingstema på en noen annen måte. Han mener at det avgjørende er om “siktedes forklaring setter spørsmålet om straffeskyld i et vesentlig mer unnskyldelig lys”.

Matningsdal (2007 s. 264) påpeker at det kan være betenkelig å avgjøre saken ved tilståelsesdom dersom motstriden medfører at “troverdigheten av siktedes forklaring svekkes”, og at det ved denne vurderingen vil “være et sentralt moment om siktede bevisst forsøker å redusere sin straffeskyld”.

Dersom det er snakk om mindre forskjeller, som ikke forhindrer summarisk pådømmelse, skal retten “bygge på det faktiske forhold den finner bevist”, jf. Andenæs 2009 s. 442. Retten skal altså ikke automatisk legge enten siktelsens eller tilståelsens hendelsesforløp til grunn for straffutmålingen, men foreta en konkret vurdering av sakens opplysninger.

4.4.3.4 Typiske forhold hvor en finner motstrid

Straffritaksgrunnene provokasjon og retorsjon, og straffopphørsgrunnen rettsvillfarelse

Dersom retten mener at siktede burde frifinnes på grunn av provokasjon/retorsjon, må saken sendes til meddomsrettsbehandling ettersom retten ikke kan frifinne ved summarisk behandling.

Dersom retten mener at provokasjonen/retorsjonen ikke bør føre til frifinnelse, kan den avsi dom på det den anser for å være korrekt straff ut fra beskrivelsene i siktelsen og tilståelsen. Det samme gjelder dersom det foreligger en ikke unnskyldelig rettsvillfarelse.

Dersom tilståelsens beskrivelse av provokasjonen, retorsjonen eller rettsvillfarelsen ikke stemmer overens med siktelsens beskrivelse, foreligger det imidlertid en motstrid mellom tilståelsen og siktelsen som kan få innvirkning på straffutmålingen. I slike situasjoner er det de hensynene vi så på ovenfor som blir avgjørende. Retten må altså vurdere om uoverensstemmelsen er vesentlig, om forskjellen virker som et bevisst forsøk fra siktede på å redusere sin straffeskyld, og om tilståelsen setter spørsmålet om straffeskyld i et vesentlig mer unnskyldelig lys enn det siktelsen tilsier, jf. Andenæs 2009 s. 442 og Hov 2007 s. 332.

Fartssaker

Rettspraksis viser at det beror på en konkret vurdering om pådømmelse kan skje dersom siktedes forklaring inneholder reservasjoner i forhold til den hastigheten siktelsen er basert på. I Rt-1979-864 uttalte Høyesterett at det var tilstrekkelig at tilståelsen inneholdt “en selvstendig erkjennelse av at han ved kjøringen ... overtrådte fartsbestemmelsene” (s. 866). Ut over at dette er en upresis angivelse av kravene til en tilståelse, antyder uttalelsen at det ikke er av betydning om spriket mellom forklaring og siktelse er stort, så lenge tilståelsen tilsier at fartsgrensen var overtrådt. Dette kan imidlertid ikke antas å være en korrekt angivelse av rettstilstanden i dag.

I Rt-1983-64 hadde siktede ifølge siktelsen kjørt i 145 km/t i en 90 km-sone, noe som var rett over innslagspunktet for ubetinget fengsel. I sin forklaring uttalte siktede imidlertid at farten ikke hadde vært over 110-115 km/t, noe som tilsier bøtStraff. Høyesterett opphevet dommen da forhørsrettens begrunnelse for domfellelsen var “utilstrekkelig for å fastslå at domfelte ikke hadde kjørt fortere enn hun selv mente å ha gjort. Tvert om er det meget som tyder på at farten må ha vært vesentlig høyere” (s. 65). Høyesterett uttalte videre at det var uklart om tilståelsen i det hele tatt ble styrket av de øvrige opplysninger i saken, altså fartsmålingen.

Tilståelsen dekket overskridelse av fartsgrensen, men den var ikke uforbeholden da sakens øvrige opplysninger tydet på at farten hadde vært meget høyere enn tilståelsen tilsa.

De mest sentrale momentene ved vurderingen av om tilståelsen er uforbeholden er “om siktede direkte bestrider politiets fartsmåling eller om han holder åpen muligheten for at den er riktig, hvor stort spriket mellom fartsmålingen og siktedes forklaring er, og ikke minst om spriket har betydning for grensen mellom betinget og ubetinget fengsel”, jf. Matningsdal 1998 s. 284.

I Rt-1986-341 var domfelte siktet for å ha kjørt i 140 km/t i en 80 km-sonen, mens grensen for ubetinget fengsel var 130 km/t. Siktede forklarte at han kunne ha vært oppe i en slik hastighet, men at han ikke trodde det. Han anslo en gjennomsnittlig fart på bøtestraffnivå, nemlig 120-125 km/t. Høyesterett godtok pådømmelse i denne saken ettersom tilståelsen i seg selv tilsa ubetinget fengselsstraff da en gjennomsnittshastigheten på 125 km/t over en flere kilometer lang strekning med to soner med redusert hastighet tilsier at farten var over innslagspunktet for ubetinget fengsel på et eller annet tidspunkt. Det resterende avviket hadde da kun liten betydning for straffutmålingen. Siktedes forklaringer holdt dessuten åpent at siktelsens fartsangivelse var korrekt.

Dersom motstriden mellom siktelsen og tilståelsen er av en viss betydning for straffens størrelse og/eller reaksjonstype, skal domsavsigelse etter strpl. § 248 altså ikke skje. Siktede skal ikke kunne oppnå markert lavere straff enn fortjent fordi saksgangen kan effektiviseres ved å legge hans tilståelse til grunn for sakens pådømmelse når denne avviker fra siktelsen.

Promillesaker

Tidligere kunne promillesaker pådømmes summarisk dersom siktedes forklaring om sitt alkoholkonsum kunne forenes med en alkoholkonsentrasjon på over den lovlige grensen²⁵, jf. Matningsdal 1983 s. 106-108. Det hørte nemlig under skyldspørsmålet å avgjøre om føreren var “påvirket” i lovens forstand under kjøringen, mens det var et straffutmålingsmoment hvor påvirket føreren var. Utgangspunktet var at det skulle være et mer eller mindre samsvar mellom forklaringen om alkoholinntaket og promillen, jf. Rt-1969-145. Dette hindret imidlertid ikke alltid pådømmelse i saker hvor spriket mellom det oppgitte konsum og påvirkningsgraden var stort, jf. Matningsdal 1998 s. 284. Et klart eksempel på dette er Rt-1969-1178, hvor blodprøven tatt klokken 18.25 viste en promille på 1,6, mens alkoholinntaket ifølge siktede bestod i tre kaffedoktorer kvelden før, og en og en halv flaske pilsnerøl mellom klokken 12 og 15.15.

Det er for promillekjøring ikke lenger et krav at siktedes forklaring er uforbeholden i forhold til skyldspørsmålet, det er tilstrekkelig at siktede erklærer seg skyldig etter siktelse. Det kan imidlertid synes som om dette standpunkt ikke gjelder fullt ut i forhold til straffutmålingsmomentene. Etter Vegtrafikklov av 18. juni 1965 nr.4 (veitrafikkloven, vtrl.) §

---

²⁵ 0,5 frem til 1. januar 2001, og 0,2 etter dette.

31, 2.ledd og 3.ledd²⁶ tillegges påvirkningsgraden nå stor betydning for valget av straffereaksjon, og har straffekategorier tilsvarende som ved fartsøvertredelser. Motstrid mellom siktedes forklaring og siktelsen vil derfor lettere få betydning for både straffenivået og valg av straffereaksjon. "Etter denne endringen bør man være mer forsiktig med å pådømme saken når det (er) et betydelig sprik mellom oppgitt konsum og påvist alkoholkonsentrasjon", jf. Matningsdal 1998 s. 284. Matningsdal (1998 s.284) mener derfor at avgjørelsene om fartsmålinger i Rt-1983-64 og Rt-1986-341 bør anvendes tilsvarende for promillesaker.

Det vil derfor også for promillesakene være avgjørende for adgangen til summarisk behandling om motstriden mellom siktelsen og tilståelsen er betydelig, hvor påståelig siktede er i forhold til sin versjon av saksforløpet, og om motstriden har markert betydning for straffutmålingen, særlig ved valg av reaksjonstype.

Formuesforbrytelser

Det kan skje at siktede ikke husker akkurat hva han tok til seg, eller hvor mye, uten at han benekter siktelsens angivelse av den straffbare handlingens omfang. Dersom avviket er betydelig kan dette gjøre summarisk behandling betenkelig. Retten må her falle tilbake på de momenter som ble nevnt innledningsvis, nemlig om det virker som om siktede bevisst forsøker å redusere sin straffeskyld, eller om hans forklaring setter den straffbare handling i et vesentlig mer unnskyldelig lys enn det hendelsesforløp siktelsen baserer seg på.

4.4.4 Oppsummering

For at en tilståelse skal være uforbeholden må altså siktede ha avgitt en selvstendig forklaring om hendelser han har personlig kjennskap til. Det at forklaringen skal være selvstendig forhindrer imidlertid ikke at dommeren kan stille spørsmål. Andorsen (1983 s. 239) uttaler at spørsmålene kan være "både mange og ledende ... dersom ikke siktede er innstilt på å "brette seg ut" i retten". Dommeren vet best hva som er relevant etter siktelsen, og undertiden vil det mest være et spørsmål om å formulere seg riktig, jf. Andorsen 1983 s. 239. Det er imidlertid en grense for hvor mye en kan presse en siktet for at hans forklaring skal stemme med siktelsen. Skeie (1939 s. 348) uttaler at "det er særlig viktig at [dommeren] følger lovens påbud i § 258. Han må aldri legge an på å oppnå svar som gir grunnlag for en fellende dom".

For skyldkravets vedkommende må tilståelsen for å være uforbeholden, med noen få unntak, dekke samtlige vilkårene for straffbarhet i det aktuelle straffebed. Det er ikke mulig å utfylle forklaringen med sakens dokumenter eller videre bevisføring.

For straffevilkårene kan siktedes forklaring *utfylles* av sakens dokumenter. Dersom det er direkte motstrid mellom siktelsen og tilståelsen, skal pådømmelse imidlertid kun skje dersom

---

²⁶ Innført ved endringslov av 24. juni 1988 nr.66.

motstriden mellom siktedes forklaring og siktelsen ikke medfører at den straffbare handling endrer karakter med tanke på straffverdigheten av forholdet i forhold til siktelsens beskrivelse.

4.5 Vilkårene i § 248 første ledd bokstav b) og c)

Ved endringslover av 16. juni 1989 nr.68 og 4. mai 2001 nr.16 ble vilkåret om uforbeholden tilståelse lempet for henholdsvis promillesaker i bokstav b) og førerkortsaker i bokstav c). I slike saker anses det forsvarlig kun å kreve en skylderkjennelse fra siktede, da “skyldspørsmålet virker opplagt”, og da det vanligvis ikke vil “være noen rettssikkerhetsmessige betenkeligheter ved at dommeren allikevel pådømmer saken etter en bevisvurdering av det foreliggende bevismaterialet utenom siktedes egen forklaring”, jf. Ot.prp.nr.79 (1988-1989) s. 31.

De innledende vilkår i § 248 må imidlertid naturligvis fremdeles være oppfylt.

4.5.1 Felles vilkår for bokstavene b) og c)

Etter både bokstav b) og c) er det et vilkår at “siktede innen retten erklærer seg skyldig etter siktelsen”. Vilkaeret “innen retten” har samme betydning som ovenfor, se punkt 4.3.2.

At siktede erklærer seg skyldig etter siktelsen skulle tilsi at det er tilstrekkelig at siktede godtar straffeskyld. Rettspraksis har imidlertid også satt krav til den forklaringen siktede gir. Begrunnelsen er at uskyldspresumsjonen tilsier at hverken skylderkjennelsen eller den akkompagnerende forklaringen kan levne tvil om skyldspørsmålet.

Som for tilståelser vil en skylderkjennelse ikke aksepteres dersom siktede fremholder at det forelå en straffrihetsgrunn, selv om retten finner at straffrihetspåstanden ikke vil føre frem. Høyesterett kan også underkjenne skylderkjennelsen dersom spriket mellom tilståelsen og siktelsen blir for stort.

Et minimumskrav ved promillekjøring er at siktedes forklaring tilsier at promillegrensen er overtrådt, jf. Matningsdal (2007 s. 263) som viser til Rt-1990-1019. Dette er imidlertid ikke lenger nødvendigvis tilstrekkelig til domsavsigelse etter § 248. I Ot.prp.nr.79 (1988-1989) s. 33 uttaler departementet at de nye reglene om straffutmåling i promillesaker, hvor promillenivået tillegges vesentlig større betydning enn tidligere, betyr at “det i tilfelle av sprik mellom bevisene angående alkoholkonsumet ofte vil måtte anses betenkelig å pådømme saken i forhørsrett”.

Matningsdal (2007 s. 263), som er enig i forarbeidenes konklusjon, fastslår at de viktigste momentene for om motstriden mellom siktelsen og siktedes forklaring gjør summarisk pådømmelse betenkelig er “om spriket har betydning for valget mellom betinget og ubetinget fengsel, samt hvor bestemt siktede er mht. sitt konsum”.

En pådømmelsesnekt på bakgrunn av sprik mellom siktedes forklaring og siktelsen kan begrunnes både i betenkelighetsvilkåret og i at forklaringen ikke stemmer overens med sakens øvrige opplysninger.

Ordlyden i § 248 tyder på at det ikke er et vilkår at skylderklæringen etter bokstav b) og c) må styrkes av de øvrige opplysningene. I Rt-1990-1019 ble det imidlertid slått fast at det er et "alminnelig vilkår for dom i forhørsrett ... at siktedes tilståelse eller skylderkjennelse, styrkes av de øvrige opplysninger. Dette gjelder også i saker om promillekjøring" (s. 1020). Dette støttes av forarbeidene, som uttaler at endringene som førte til dagens utforming av § 248 kun var ment som en omredigering av bestemmelsen, ikke som en materiell endring av denne. Det er imidlertid "unødvendig å ta stilling til om det skal anses for et selvstendig vilkår at skylderklæringen ... skal styrkes av de øvrige opplysningene", da det uansett vil være betenkelig å pådømme saken dersom de øvrige opplysninger ikke stemmer med tilståelsen, jf. Ot.prp.nr.79 (1988-1989) s. 49.

I Rt-1990-364 mente Kjæremålsutvalget at siktedes skylderkjennelse ikke holdt, da siktedes forklaring ikke stemte med sakens øvrige opplysninger, altså blodprøven. Siktede hadde nemlig forklart at han hadde drukket en halvliter pils og tatt noen medisiner, mens blodprøven viste en alkoholkonsentrasjon på 1,77 promille.

4.5.2 Bokstav b)

Bokstav b) gjelder overtredelser av vtrl. § 22 jf. § 31, altså saker om promillekjøring. Bestemmelsen tok "først og fremst sikte på situasjonen hvor siktede ikke husker noe fra kjøringen. Men slik regelen er formulert, gjelder den generelt i alle promillesaker", jf. Ot.prp.nr.79 (1988-1989) s. 49. Ønsket var å effektivisere straffesaksavviklingen ved opplagte promillesaker hvor siktede ikke husket nok til å avgi en uforbeholden tilståelse, jf. Ot.prp.nr.18 (2000-2001) s. 20.

Begrunnelsen for unntaket fra kravet om uforbeholden tilståelse er at bevissituasjonen normalt er godt klarlagt i og med at vedkommende er blitt fysisk stoppet av politiet, i tillegg til at det foreligger blodprøve og/eller utåndingsprøve som angir påvirkningsgraden, jf. Ot.prp.nr.79 (1988-1989) s. 32.

Ifølge ordlyden gjelder unntaket fra kravet om uforbeholden tilståelse også for vtrl. § 22, 2.ledd om etterfølgende alkoholnyttelse. Dette er imidlertid saker hvor bevissituasjonen er meget mer komplisert enn ved promillekjøringssakene. Bokstav b) viste opprinnelig til "vegtrafikkloven § 22 første ledd, jf. § 31", slik at saker om etterfølgende alkoholnyttelse ikke ble omfattet av unntaket. Henvisningen til første ledd falt imidlertid ut ved en "inkurie" ved en omredigering av bestemmelsen i 2001²⁷, jf. Ot.prp.nr.66 (2001-2002) s. 136. Ved endringslov av 28. juni 2002 nr.55 ble denne inkurien korrigeret, men henvisningen falt ut igjen bare to måneder senere, da feil lovtekst ble avskrevet ved en lovredigering. Ettersom forarbeidene var klare på at den første uteglemmelsen var en inkure, og ingenting tyder på at

---

²⁷ Endringslov av 4. mai 2001 nr.16.

den andre utelukkelsen var tilsiktet, bør nok tingretten unngå å behandle saker om etterfølgende alkoholnyttelse som tilståelsessak uten at det foreligger en uforbeholden tilståelse.

4.5.3 Bokstav c)

Vegtrafikkloven § 24, 1.ledd jf. § 31 gjelder kjøring uten gyldig førerkort og kjøring uten å ha gyldig førerkort for hånden. Den typiske situasjonen er at siktede “også er siktet for promillekjøring, og ikke husker noe fra kjøringen, eller at siktelsen omfatter så mange overtredelser av vegtrafikkloven § 24 første ledd, jf. § 31, at siktede ikke klarer å holde dem fra hverandre”, jf. Ot.prp.nr.18 (2000-2001) s. 33. Bestemmelsen er imidlertid ikke begrenset til slike tilfeller.

Man kan enkelt konstatere om noen har kjørt uten gyldig førerkort ved å sammenligne tidspunktet for kjøringen med en utskrift fra førerkortregisteret, jf. Ot.prp.nr.18 (2000-01) s. 21. For brudd på § 24, 1.ledd, 2.punktum er bevissituasjonen imidlertid en annen, da man ikke vil kunne bevise at siktede ikke hadde førerkortet med seg uten å ransake både siktede og bilen. “At siktede ikke var i stand til å fremvise førerkortet på forespørsel, er heller ikke ensbetydende med at han ikke hadde det med seg”, jf. Ot.prp.nr.18 (2000-2001) s. 21. Departementet antar allikevel at det er ubetenkelig å inkludere 2.punktum da slike overtredelser normalt avgjøres med bøter, og betenkelighetsvilkåret gjelder også for slike saker, jf. Ot.prp.nr.18 (2000-01) s. 21.

4.6 § 248 annet til femte ledd

Betydningen av bestemmelsen i § 248, 2.ledd ble gjennomgått ovenfor, se punkt 4.3.1.

§ 248, 3.ledd fastslår at en eventuell forsvarer eller bistandsadvokat skal “få anledning til å uttale seg før saken blir tatt opp til doms”. Ettersom skyldspørsmålet forutsettes klarlagt, vil dette normalt være en prosedyre om straffutmålingen, jf. Matningsdal 2007 s. 257.

Bestemmelsen er imidlertid “ikke ment å regulere uttømmende bistandsadvokatens rettigheter i rettsmøtet”, da det for eksempel forutsettes at bistandsadvokaten skal kunne stille “supplerende spørsmål til siktede der dette er nødvendig for sakens opplysning”, jf. Ot.prp.nr.11 (2007-08) s. 117.

Av § 248, 4.ledd fremgår det at “[s]ak om særreaksjon eller forvaring kan ikke idømmes ved tilståelsesdom”. Bakgrunnen er at straff ikke er den eneste aktuelle reaksjon retten kan pådømme som resultat av en straffbar handling, jf. strpl. §§ 1-3. Krav om inndragning, borgerlige rettskrav, mortifikasjon, saksomkostninger, forvaring, tvangsavtjening av sivilteneste og særreaksjoner er andre krav retten normalt kan avgjøre. For tilståelsessaker er denne adgangen imidlertid altså begrenset noe ut fra hensynene bak summarisk pådømmelse som rettergangsmåte.

Begrepet særreaksjoner er reservert til strafferettslige reaksjoner overfor utilregnelige lovbrøyttere, så som overføring til tvungent psykisk helsevern for utilregnelige²⁸ og tvungen omsorg for høygradig psykisk utviklingshemmede²⁹, jf. Ot.prp.nr.113 (2004-2005) s. 43. Særreaksjoner kategoriseres ikke som straff, men behandles allikevel etter straffeprosesslovens regler, jf. strl. § 15 antitetisk tolket og strpl. § 2, 1.ledd, nr.1. Saker om slike reaksjoner er lite passende for tilståelsesdom da de innebærer vanskelig vurderingsmoment i forhold til siktedes mentale tilstand på gjerningstidspunktet.

Forvaring³⁰ er en form for straff, jf. strl. § 15, men kan allikevel ikke idømmes ved summarisk behandling. Dette er fordi forvaring er en tidsbestemt straff for særlig farlige forbryttere. Dersom en slik alvorlig straff skal ilegges bør det kun skje etter full bevisførsel ved hovedforhandling.

Krav om tvangsmessig avtjening av siviltjeneste kan imidlertid avgjøres ved summarisk behandling, jf. Rt-1989-738. Det samme kan krav på inndragning og mortifikasjon, jf. Rt-1995-1707. Et inndragningskrav er ikke et straffekrav, men kan avgjøres ved summarisk behandling både i forbindelse med en straffesak og alene, jf. strpl. § 2, 1.ledd, nr.2.

Bestemmelsene om saksomkostninger i strpl. § 436 jf. § 437 gjelder tilsvarende ved tilståelsesdom, jf. Rt-1974-1410. Regelen fra Rt-1995-1367 om at retten av eget tiltak skal ta opp spørsmålet om saksomkostninger gjelder imidlertid ikke, da aktor normalt ikke er til stede under forhandlingene, jf. Matningsdal 2007 s. 270.

Straffbare handlinger kan i tillegg til straffekrav fra det offentlige også utløse privatrettslige krav. Privatrettslige krav går normalt etter tvisteloven, men kan fremmes under en straffesak, og etter straffeprosessens regler, dersom samme grunnlag utløser begge krav. Disse kalles borgerlige rettskrav, og tar normalt form av et erstatningskrav mot siktede, jf. Matningsdal 2007 s. 268. At borgerlige rettskrav kan behandles også i forbindelse med tilståelsessaker følger forutsetningsvis av strpl. § 432, 2.ledd, og av at det ikke er gjort unntak for § 248 i strpl. § 3.

For at et borgerlig rettskrav skal kunne pådømmes ved summarisk behandling, må påtalemyndigheten fremme kravet på den berettigedes vegne med mindre fornærmede har bistandsadvokat, jf. strpl. § 428, 1.ledd, 1.punktum jf. strpl. § 428, 1.ledd, 3.punktum. Retten må dessuten finne kravene "utvilsomme" for at de skal kunne pådømmes, jf. strpl. § 432, 2.ledd. Begrunnelsen for denne særlige bevisregel er at tvilsomme deler av skadelidtes krav ikke skal være til hinder for en forenklet behandling av opplagte deler av det borgerlige rettskrav, jf. NOU-2006-10 s. 164. Dersom kravets omfang er usikkert, gir retten dom for den sikre delen av kravet, mens resten må avgjøres ved en privatrettslig sak, jf. § 432, 4.ledd. Den delen av kravet som ikke er pådømt er da ikke rettskraftig avgjort, og det bør derfor presiseres i dommen av kun en del av kravet er avgjort, jf. Matningsdal 2007 s. 268.

---

²⁸ Strl. § 39.

²⁹ Strl. § 29a.

³⁰ Strl. § 39c.

Etter straffeprosessloven 1887 måtte siktede samtykke særskilt til avgjørelse av borgerlige rettskrav og inndragningskrav, men slikt særskilt samtykke behøves ikke lenger, jf. Rt-1995-1707. Høyesterett presiserer imidlertid i denne dommen at siktede må gjøres oppmerksom på hvilke inndragningskrav eller borgerlige rettskrav som er begjært pådømt sammen med straffekravet, og at siktede kan unngå pådømmelse av slike krav ved å nekte å gi samtykke til summarisk behandling. Hvis samtykket begrenses til straffekravet, likestilles dette dessuten med nektelse av samtykke. Siktede kan altså ikke få straffespørsmålet avgjort ved tilståelsesdom uten at eventuelle inndragningskrav eller borgerlige rettskrav avgjøres samtidig. Dette følger også av Straffeprosesslovkomiteens innstilling s. 358.

Dersom et borgerlig rettskrav er tatt med uten at siktede er varslet om dette må hele dommen oppheves, jf. Rt-1987-1131.

Dersom siktede kun samtykker i avgjørelse av en del av det borgerlige rettskrav eller inndragningskravet, likestilles dette med at det ikke er samtykket i tilståelsesdom, jf. Rt-1993-357. Her hadde siktede blitt dømt til å betale 164.000 kroner i et borgerlig rettskrav. Høyesterett opphevet dommen da “[d]omfelte må ... anses for å ha begrenset sitt samtykke til forhørsrettspåømmelse dithen at han ikke skulle idømmes erstatningsansvar ut over de nevnte kr 40.000,-. Dette må likestilles med at han har nektet å gi slikt samtykke som loven § 248 krever for forhørsrettspåømmelse” (s. 358). Siktede behøver imidlertid ikke å godta inndragningskravet eller det borgerlige rettskravet, jf. NOU-2006-10 s. 164.

Varsling om avgjørelse av eventuelle borgerlige rettskrav eller inndragningskrav skjer ved innkalling til rettsmøtet, og siktede skal gjøres kjent med hvilke krav og beløp det er krevd dom for. Rt-1991-271 kan tyde på enda strengere krav, men dette beror sannsynligvis på en misforståelse, jf. Matningsdal 2007 s. 269.

Fornærmede har ikke krav på underretning om at et borgerlig rettskrav blir fremmet, hvor stort det er, eller når kravet skal behandles, jf. NOU-2006-10 s. 163.

§ 248, 5.ledd fastslår at en eventuell bistandsadvokat skal underrettes om begjæring av tilståelsesdom og varsles om rettsmøtet. Leddet kom til ved lovendring av 7. mars 2008 nr.5, og er en forutsetning for at fornærmede, ved sin bistandsadvokat, skal kunne utnytte sin klagerett over siktelsens innhold etter strpl. § 59a, 2.ledd, 2.punktum, jf. Ot.prp.nr.11 (2007-2008) s. 117.

5. Avslutning

Summarisk avgjørelse av saker hvor siktede tilstår den straffbare handling har skjedd i mange hundre år, da man antar at siktede ikke vil lyve på seg straff. Da man på midten av 1700-tallet ble oppmerksom på at noen tilståelser allikevel var usanne, ble det lovfestet at en tilståelse måtte støttes av andre opplysninger for å føre til domfellelse. Med tiden ble det også satt strengere krav til innholdet i tilståelsen, slik at tilståelsen nå må være en selvstendig forklaring som dekket samtlige straffbarhetsvilkår.

Med tiden er den summariske behandlingsmåte blitt svært utbredt, og siden århundreskiftet har nærmere halvparten av alle straffesaker blitt avgjort ved tilståelsesdom. Vilkårene i § 248 anses nå å ivareta siktedes rettssikkerhet i samme utstrekning som en hovedforhandling. Samtidig er den summariske prosessen svært effektiv og ressurs sparende, og derfor en viktig del av strafferettspleien.

Ettersom behandlingstider i det norske rettsvesen er relativt lange, bør nok flere straffesaker behandles som tilståelsessaker med mindre den vanlige prosessen effektiviseres. Jeg mener imidlertid det er viktig at norsk straffeprosess ikke beveger seg i retning av den amerikanske fremgangsmåten, hvor påtalemyndigheten gjennom to typer ”plea bargaining”³¹ kan binde retten til å domfelle for mindre overtredelser enn det finnes bevis for i bytte mot en tilståelse, se Andenæs 2007 s. 437. Dette overkjører ikke bare lovgiverne ved at deres bestemmelser om straffer for forbrytelser ikke respekteres, men kan også føre til et classeskille basert på økonomi og sosial status. De som kan hyre de beste advokatene får minst straff, noe som skaper ulikheter for loven.

Jeg mener derfor at vi må beholde reglene om at påtalemyndigheten kun kan oppmuntre siktede til å tilstå ved å gi objektiv informasjon om reglene for tilståelsesdom, jf. Riksadvokatens høringsuttalelse om hurtigere behandling av straffesaker s. 9, men at den ikke kan bruke løfter overfor siktede til å binde retten, jf. strpl. § 92, 2.ledd, 1.punktum jf. strpl. § 232, 2.ledd. At tilståelsesrabatt fortsatt blir gitt på lik linje ved summarisk behandling og hovedsaksbehandling er også viktig, da siktede ikke skal føle at han må velge mellom tilståelsesrabatt og en forsvarlig saksbehandling.

---

³¹ Disse kalles gjerne “multiple charges” og “charge bargaining”.

6. Litteraturliste

Lover:

- Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven, tvl.) LOV-2005-06-17-90, i kraft 2008-01-01
- Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven, mnskl.) LOV-1999-05-21-30, i kraft 1999-05-21
- Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven, strpl.) LOV-1981-05-22-25, i kraft 01-01-1986
- Lov om barn og foreldre (barnelova, bl.) LOV-1981-04-08-7, i kraft 1982-01-01
- Vegtrafikklov (veitrafikkloven, vtrl.) LOV-1965-06-18-04, i kraft 1965-07-01 og 1967-04-23
- European convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, Roma, 4. November 1950. På norsk: Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, EMK) LOV-1950-11-04, i kraft 1953-09-03
- Lov om vergemål for umyndige (vergemålsloven, vgml.) LOV-1927-04-22-3, i kraft 1927-07-01
- Lov om domstolene (domstolloven, dl.) LOV-1915-08-13-5, i kraft 1927-07-01
- Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven, strl.) LOV-1902-05-22-10
- Lov om Rettergangsmaaden i Straffesager (straffeprosessloven 1887) LOV-1887-07-01-5 (OPPHEVET), i kraft fra 1. januar 1890
- Kong Christian Den Femtis Norske Lov (Norske Lov, NL) LOV-1687-04-15, i kraft 29. september 1688

Endringslover:

- Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) LOV-2008-03-07-05, i kraft 2008-07-01 (res. 7. mars 2008 nr.242)
- Lov om endringer i rettergangsgivningen m.m. (bortfall av funksjonsbetegnelser på domstolene m.m.) LOV-2002-08-30-67
- Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.) LOV-2002-06-28-55
- Lov om endringer i straffeprosessloven og domstolloven mv. (forkynnelse av dommer og enkelte justeringer i to-instansreglene mv.) LOV-2001-05-04-16, i kraft 2001-05-04 og 2001-07-01
- Lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven (bruken av varetektsfengsling mv.) LOV-2001-03-02-7, i kraft samme dag
- Lov om endringer i rettergangslovene m.m. (kildevern og offentlighet i rettspleien) LOV-1999-06-04-37, i kraft 1999-07-01 og 2001-09-01

- Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (to-instansbehandling, anke og juryordning), LOV-1993-06-11-80, i kraft 1993-06-11
- Lov om endring i straffeloven og straffeprosessloven m.m. (Skjerpete strafferammer for voldsforbrytelser, straff for innførsel av pornografi, styrking av domstolenes fagkyndighet i saker om økonomisk kriminalitet, raskere behandling av straffesaker m.m.) LOV-1989-06-16-68
- Lov om endringer i vegtrafikkloven (reaksjoner mot promillekjøring mv.) LOV-1988-06-24-66
- Lov av 6. september 1845 angaaende forandringer i den kriminelle rettspleie

Forskrift:

- Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen) FOR-1985-06-28-1679, i kraft 1986-01-01. Fastsatt ved kgl. res. 28. juni 1985 med hjemmel i lov 22. mai 1981 nr.25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) § 62, jf. § 28 sjette ledd, § 57, § 59a, § 61c, § 67 tredje ledd, § 102, § 160, § 160a, § 161 tredje ledd, § 228, § 130 fjerde ledd, § 242 fjerde ledd og § 457.

Forarbeider:

- NOU-2006-10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter. Dato: 2006-05-08
- NOU-2003-15 Fra bot til bedring. Et mer nyansert og effektivt sanksjonssystem med mindre bruk av straff. Dato: 2003-05-16
- NOU-2001-32 A Rett på sak Lov om tvisteløsning (tvisteloven). Dato: 2001-12-20
- Ot.prp.nr.11 (2007-2008). Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) Dato: 2007-11-16
- Ot.prp.nr.113 (2004-2005). Om lov om oppheving av løsgjengerloven og om endringer i straffeloven mv. (eget straffebud mot vold i nære relasjoner mv.) Dato: 2005-09-09
- Ot.prp.nr.66 (2001-2002). Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (hurtigere straffesaksbehandling, varetektsfengsling i isolasjon mv.) Dato: 2002-04-19
- Ot.prp.nr.65 (2001-2002). Om lov om endringer i rettergangslovgivningen m.m. (bortfall av funksjonsbetegnelser på domstolene m.m.) Dato: 2002-04-19
- Ot.prp.nr.18 (2000-2001). Om lov om endringer i straffeprosessloven og domstolloven mv. (forkynnelse av dommer og enkelte justeringer i to-instansreglene mv.) Dato: 2000-11-17
- Ot.prp.nr.78 (1992-1993). Om lov om endringer i straffeprosessloven mv. (to-instansbehandling, anke og juryordning) Dato: 1993-04-30
- Ot.prp.nr.79 (1988-1989). Om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.m. (skjerpete strafferammer for voldsforbrytelser, straff for innførsel av pornografi,

styrking av domstolenes fagkyndighet i saker om økonomisk kriminalitet, raskere behandling av straffesaker m.m.) Dato: 1989-05-05

- Ot.prp.nr.35 (1978-1979). Om lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffesakloven) Dato: 1979-02-02
- Innstilling om Rettergangsmåten i straffesaker fra Straffeprosesslovkomitéen, 1969
- Innst.O.nr.37 (1980-81). Innstilling frå justiskomiteén om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven)

Høyesterettsdommer:

- Rt-2007-1040, dato 2007-06-27, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1999-243, dato 1999-02-26, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1995-1707, dato 1995-11-15, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1995-1367, dato 1995-09-07, Høyesteretts kjæremålsutvalg – kjennelse
- Rt-1995-926, dato 1995-05-11, Høyesteretts kjæremålsutvalg – dom
- Rt-1993-357, dato 1993-03-25, Høyesteretts kjæremålsutvalg – kjennelse
- Rt-1992-1466, dato 1992-11-20, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1992-897, dato 1992-06-18, Høyesteretts kjæremålsutvalg – kjennelse
- Rt-1991-1235, dato 1991-10-18, Høyesteretts kjæremålsutvalg – kjennelse
- Rt-1991-271, dato 1991-03-15, Høyesterett – dom
- Rt-1991-7, dato 1991-01-08, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1990-1019, dato 1990-10-31, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1990-925, dato 1990-08-10, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1990-364, dato 1990-03-09, Høyesteretts kjæremålsutvalg
- Rt-1989-738, dato 1989-06-30, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1988-733, dato 1988-04-07, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1987-1131, dato 1987-09-04, Høyesteretts kjæremålsutvalg
- Rt-1987-817, dato 1987-06-24, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1986-341, dato 1986-04-03, Høyesterett – dom
- Rt-1986-145, dato 1986-02-07, Høyesterett – dom
- Rt-1985-1325, dato 1985-12-13, Høyesterett – dom
- Rt-1984-813, dato 1984-06-27, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1983-455, dato 1983-04-19, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1983-64, dato 1983-01-21, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1982-1770, dato 1982-12-16, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1982-43, dato 1982-01-14, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1981-924, dato 1981-05-15, Høyesterett – dom
- Rt-1981-355, dato 1981-03-06, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1981-211, dato 1981-02-14, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1980-1263, dato 1980-10-03, Høyesterett – dom
- Rt-1980-1003 (L.nr.86/1980), dato 1980-06-06, Høyesterett – dom
- Rt-1979-1711, dato 1979-12-20, Høyesterett – kjennelse

- Rt-1979-864, dato 1979-08-18, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1978-808, dato 1978-06-30, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1978-668, dato 1978-06-02, Høyesterett – dom
- Rt-1978-350, dato 1978-03-31, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1977-1251, dato 1977-12-09, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1977-705, dato 1977-05-05, Høyesteretts kjæremålsutvalg
- Rt-1977-571, dato 1977-06-04, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1977-431, dato 1977-04-30, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1977-95, dato 1977-02-04, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1976-1199, dato 1976-05-14, Høyesteretts kjæremålsutvalg
- Rt-1975-1152, dato 1975-12-19, Høyesterett – dom
- Rt-1975-1109, dato 1975-11-01, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1975-459, dato 1975-04-17, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1975-139, dato 1975-02-07, Høyesterett – dom
- Rt-1974-1410, dato 1973-05-11, Høyesteretts kjæremålsutvalg
- Rt-1973-921, dato 1973-08-31, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1972-114, dato 1972-01-29, Høyesterett – dom
- Rt-1969-1178, dato 1969-11-07, Høyesterett – dom
- Rt-1969-349, dato 1969-03-22, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1969-179, dato 1969-02-14, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1969-149, dato 1969-02-08, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1969-145, dato 1969-02-06, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1968-42, dato 1968-01-20, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1967-184, dato 1967-02-17, Høyesterett – dom
- Rt-1965-821, dato 1965-09-04, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1963-1343, dato 1963-12-14, Høyesterett – dom
- Rt-19621-888, dato 1961-08-29, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1960-1358, dato 1960-11-12, Høyesterett – dom
- Rt-1960-190, dato 1960-01-11, Høyesteretts kjæremålsutvalg
- Rt-1958-395, dato 1958-03-28, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1959-798, dato 1959-09-05, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1957-968, dato 1957-10-12, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1956-295, dato 1956-03-17, Høyesterett – dom
- Rt-1949-892, dato 1949-11-16, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1949-727, dato 1949-09-22, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1948-390, dato 1948-05-11, Høyesterett – dom
- Rt-1939-162, dato 1939-03-11, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1929-367, dato 1929-05-25, Høyesterett – kjennelse
- Rt-1918-210, dato 1917-11-21, Høyesterett – dom
- Rt-1901-17, dato 1900-10-31, Høyesterett – dom
- Rt-1898-45

Bøker:

- Andenæs 2009: Johs. (Johannes Bratt) Andenæs: "Norske straffeprosess", 4.utgave / Samlet utgave ved Tor-Geir Myhrer, Universitetsforlaget 2009
- Bjerke/Keiserud 2001: Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud: "Straffeprosessloven. Kommentartutgave – Bind 2", 3.utgave, Universitetsforlaget, Oslo, 2001
- Bjerke/Keiserud 1996: Hans Kristian Bjerke og Erik Keiserud: "Straffeprosessloven. Kommentartutgave – Bind 2", 2.utgave, Tano Aschehoug, Oslo, 1996
- Hov 2007: Jo Hov: "Rettergang II – Straffeprosess", 1.utgave, Papinian 2007
- Langbach 2007: Tor Lanbach: "Straffesaksbehandling i tingrettene", 1.utgave, Gyldendal akademiske, 2007
- Lovkommentar: "Norsk Lovkommentar" - straffeprosessloven § 248 av Ingolf Skaflem, Gyldendal Rettsdata, nettutgave, sjekket i mars 2009
- Mæland 2004: Henry John Mæland: "Innføring i alminnelig strafferett", 3.utgave, Justian A.S., Bergen 2004
- Salomonsen 1925: Olaf Salomonsen: "Den norske straffeproseslov med kommentar", 2.utgave, Oslo 1925
- Skeie 1939: Jon Skeie: "Den norske straffeprosess I", 2.utgave, Norli, Oslo 1939

Artikler:

- Andenæs 1963: Johs. Andenæs (professor dr. juris): "Uforbeholden tilståelse", Lov og Rett 1963 s. 85 (LOR-1963-85), Universitetsforlaget
- Andorsen 1983: Kjell V. Andorsen (dommerfullmektig): "Dom i forhørsrett – betingelser, rettspraksis og synspunkter", Lov og Rett 1983 s. 227 (LOR-1983-227), Universitetsforlaget
- Kjerschow 1933: Peder Kjerschow (riksadvokat): "Tilstaaelser i straffesaker", publisert Rt-1933-1
- Matningsdal 2007: Magnus Matningsdal (høyesterettsdommer dr. juris): "Tilståelsesdom", Jussens Venner 2007 vol. 42 s. 251, Universitetsforlaget
- Matningsdal 2002: Magnus Matningsdal (høyesterettsdommer dr. juris): "Påtaleinstruksens rettslige karakter og virkning", Nybrott og odling: Festskrift til Nils Nygaard s. 297 (FEST-2002-nn-297), 2002
- Matningsdal 1998: Magnus Matningsdal (høyesterettsdommer dr. juris): "Grensen mellom skyld- og straffespørsmål", Jussens Venner 1998 s.273 (JV-1998-273), Universitetsforlaget
- Matningsdal 1983: Magnus Matningsdal (universitetsstipendiat): "Trafikksaker i forhørsretten", Jussens Venner 1983 s. 92 (JV-1983-92), Universitetsforlaget

Offentlige dokumenter:

- Domstoladministrasjonens “Halvårsstatistikk 2008 for domstolene i første og andreinstans”, september 2008. Tilgjengelig på domstol.no, url: http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Statistikk%20og%20Orapporter/Halvårsstatistikk%202008%20landstall.pdf, lokalisert på web den 12. april 2009
- Domstoladministrasjonens rapport “Tilståelsesrabatt – En oppfølgende undersøkelse om domstolens bruk av strafferabatt ved tilståelser basert på undersøkelse i 2004”, Domstolsadministrasjonen februar 2007. Resultater tilgjengelig på domstol.no, url: http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/Tilst%203%20A5elsesrabatt%20feb%202007.pdf, lokalisert på web den 11. april 2009.
- Domstolsadministrasjonens Rapportserie 2/2004 “Tilståelsesrabatt – En undersøkelse om domstolens bruk av strafferabatt ved tilståelser”, Domstolsadministrasjonen, april 2004. Tilgjengelig på domstol.no, url: http://www.domstol.no/upload/Internett_fillister/Da/Publikasjoner/Rapporter/DAs%20rapportserie%202-04%20Tilståelsesrabatt.pdf, lokalisert på web den 11. april 2009.
- Forordning av 21 mai 1751 om “hvad der ved delinkventsakers drift og utførsel bør iakttages”
- Riksadvokatens rundskriv av 5. april 1983 Del II 1983 – Bruk av eget siktelsesdokument
- Riksadvokatens brev av 30. desember 2003 til statsadvokatene. RA 03-619 HPJ/iso 646.1.
- Riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008 “Familievold”, Oslo 23. juni 2008, Ra 08-348 (skrevet av Knut H. Kallerud, assisterende riksadvokat ved Riksadvokatembedet)
- Høringsuttalelse fra Riksadvokaten (til Justisdepartementets høringsnotat av 28. september 2006): “Høring – Hurtigere behandling av straffesaker”, dato 13.02.07, Referanse: Ra 06-620

7. Vedlegg

a. *Straffeprosessloven § 248*

§ 248. Etter begjæring fra påtalemyndigheten ¹ og med siktedes samtykke ² kan tingretten pådømme en sak uten tiltalebeslutning ³ og hovedforhandling ⁴ (tilståelsesdom), når retten ikke finner det betenkelig og saken gjelder

- a) en straffbar handling som ikke kan medføre fengsel i mer enn 10 år, jf annet ledd, og siktede innen retten har gitt en uforbeholden tilståelse som styrkes av de øvrige opplysninger,
- b) en overtredelse av [vegtrafikkloven](#) ⁵ § 22 jf. § 31, og siktede innen retten erklærer seg skyldig etter siktelsen, eller
- c) en overtredelse av [vegtrafikkloven](#) ⁵ § 24 første ledd jf. § 31, og siktede innen retten erklærer seg skyldig etter siktelsen.

Forhøyelse av maksimumsstraffen på grunn av gjentakelse, ⁶ sammenstøt ⁷ av forbrytelser eller anvendelsen av [straffeloven](#) ⁸ § 232 kommer ikke i betraktning.

Har siktede forsvarer, ⁹ skal denne få anledning til å uttale seg før saken blir tatt opp til doms. Det samme gjelder bistandsadvokat ¹⁰ for fornærmede.

Sak om særreaksjon eller forvaring ¹¹ kan ikke pådømmes ved tilståelsesdom.

Bistandsadvokat ¹⁰ for fornærmede skal underrettes om påtalemyndighetens begjæring om tilståelsesdom og varsles om rettsmøtet.

0 Endret ved [lover 16 juni 1989 nr. 68](#), [11 juni 1993 nr. 80](#) (i kraft 1 aug 1995), [4 mai 2001 nr. 16](#), [17 jan 1997 nr. 11](#) (i kraft 1 jan 2002 iflg. [lov 15 juni 2001 nr. 64](#)) som endret ved [lover 4 mai 2001 nr. 16](#) og [15 juni 2001 nr. 64](#), [28 juni 2002 nr. 55](#) (i kraft 1 okt 2002 iflg. [res. 28 juni 2002 nr. 647](#)), [30 aug 2002 nr. 67](#) (i kraft 1 jan 2003 iflg. [res. 30 aug 2002 nr. 938](#)), [21 des 2005 nr. 131](#) (i kraft 1 jan 2006 iflg. [res. 21 des 2005 nr. 1580](#)), [7 mars 2008 nr. 5](#) (i kraft 1 juli 2008 iflg. [res. 7 mars 2008 nr. 242](#)).

1 Se §§ 55 og 67.

2 Se dog § 432 (2).

3 Jfr. [kap. 19](#).

4 Jfr. [kap. 22](#).

5 [Lov 18 juni 1965 nr. 4](#).

6 Jfr. [lov 22 mai 1902 nr. 10 \(strl.\) § 61](#).

7 Jfr. [strl. §§ 62 og 63](#).

8 [Lov 22 mai 1902 nr. 10 \(strl.\)](#).

9 Se §§ 99 og 100 (2), jfr. § 98.

10 Jfr. [kap. 9a](#).

11 Se § 2 nr. 1, jfr. [strl. §§ 39, 39 a og 39 b](#).

b. Straffeprosessloven 1887 §283

§ 283. ¹ Har den sigtede i en Sak, som henhører under herreds- eller byret, ² inden retten avgit en uforbeholden tilstaaelse, hvis rigtighed bestyrkes ved de øvrige foreliggende oplysninger, ³ kan saken, naar sigtede ⁴ samtykker deri, paa stedet fremmes til doms ⁵ og paadømmes uten tiltalebeslutning ⁶ og uten tilkaldelse av domsmænd.

Dog bør dette ikke ske, naar Sagen antages at burde paadømmes i Forening ⁷ med andre Sager, eller Dommeren finder, at der kan være Grund til at unnlade Paatale i Henhold til § 85.

1 Endret ved lov 14 des. 1917 nr. 11. - Jfr. lov 25 juni 1937 nr. 20 § 73.

2 Se §§ 20-23.

3 Jfr. §§ 21 og 373.

4 Jfr. § 98.

5 Jfr. § 375.

6 Se § 440, siste ledd.

7 Se §§ 133 og 134.